

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE TEOLOGIE
DOMENIUL DE DOCTORAT: TEOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT
- REZUMAT -

**BEDA VENERABILUL IN CONTEXTUL ISTORIC,
CULTURAL SI MISIONAR AL SECOLELOR
VII – VIII**

COORDONATOR DE DOCTORAT
PR. PROF. UNIV. DR. Nechita Runcan

STUDENT – DOCTORAND
Dancu Alexandru

CONSTANȚA
2020

CUPRINS

INTRODUCERE.....	6
Argumentum.....	6
Istoriografia.....	11
Problemele întâlnite în elaborarea temei.....	22
Actualitatea temei	24
Semnificația studiului.....	25
Structura demersului științific	26
I. ISTORICUL ȘI GEOGRAFIA BRITANIEI PÂNĂ ÎN SECOLUL AL VIII-LEA.....	28
1. 1. Bazele viitoarei societăți britanice	28
1. 2. Frământările politico – militare ale insulei britanice.....	34
II. ÎNCREȘTINAREA BRITANIEI.....	42
2. 1. Politica Bisericii Romane privind misiunea augustiniană de încreștinare a britanicilor.....	42
2. 2. Incursiunile misionarilor celți și romani în ținutul britanic.....	49
III. MĂNĂSTIREA WEARMOUTH – JARROW CENTRU CULTURAL SPIRITUAL AL NORTHUMBRIEI.....	62
3. 1. Benedict Biscop, fondator și stareț al mănăstirii Wearmouth – Jarrow...62	
3. 2. Întemeierea mănăstirii de la Wearmouth.....	70
3. 3. Întemeierea mănăstirii de la Jarrow	79
3. 4. Ceolfrith stareț al mănăstirii Wearmouth – Jarrow	85
IV. PERSONALITATEA VENERABILULUI BEDA.....	94
4. 1. Insula Britaniei, casa lui Beda.....	94
4. 2. Contextul administrativ, cultural și spiritual în timpul nașterii lui Beda Venerabilul.....	104
4. 3. Data nașterii Venerabilului Beda.....	111
4. 4. Mănăstirea de metanie	115
4. 5. Formarea monahală	123

4. 6. Hirotonia Venerabilului Beda	126
4. 7. Ascultarea sa în viața mănăstirească	127
4. 8. Ieșiri ocazionale și presupuse călătorii	131
4. 9. Discipolii lui Beda Venerabilul	137
4. 10. Trecerea la cele veșnice a Venerabilului Beda	142
4. 11. Personalitatea lui Beda Venerabilul	149
V. LUCRĂRILE VENERABILULUI BEDA.....	165
5. 1. Introducere la activitatea scriitoricească a lui Beda.....	165
5. 2. Lucrările educaționale.....	176
5. 2. 1. <i>De arte metrica</i> (Despre arta versificării)	182
5. 2. 2. <i>De schematibus et tropis</i> (Despre figurile de stil și retorică).....	184
5. 2. 3. <i>De orthographia</i> (Despre Ortografie).....	188
5. 2. 4. <i>De natura rerum / De temporum ratione</i> (Despre fenomenele naturale)	190
5. 3. Comentariile biblice	198
5. 3. 1. Comentariile la cărți ale Vechiul Testament	214
a. <i>In Genesim</i> (Despre Facere).....	214
b. <i>De mansionibus filiorum Israel</i> (Despre locurile de odihnă ale copiilor lui Israel)	218
c. <i>De Tabernaculo</i> (Despre Cortul Sfânt)	219
d. <i>In primam partem Samuhelis</i> (Despre prima parte a cărților Samuel) .	221
e. <i>De Templo</i> (Despre Templu)	223
f. <i>In Regum librum quaestiones XXX</i> (Treizeci de întrebări despre Cartea Regilor)	225
g. <i>Octo quaestionum liber</i> (Opt întrebări)	226
h. <i>In canticum canticorum</i> (Despre Cântarea Cântărilor)	226
i. <i>De eo quod ait Isaias „Et claudentur”</i> (Despre Isaia XXIV, 22)	232
j. <i>In canticum Habacuc</i> (Despre cântarea lui Avacum)	233

k. <i>In Ezram et Neemiam</i> (Despre Ezdra și Neemia)	235
l. Psaltirea abreviată	237
m. <i>In librum beati Tobiae</i> (Despre cartea fericitului Tobit)	238
5. 3. 2. Comentarii la cărți ale Noului Testament	239
a. <i>In Lucam</i> (Despre Luca)	239
b. <i>In Marcum</i> (Despre Marcu)	242
c. <i>Expositio Actuum Apostolorum</i> (Despre Faptele Apostolilor)	244
d. <i>In epistolas catholicas</i> (Despre cele șapte epistole sobornicești)	246
e. <i>Collectaneum</i> (Colecții de fragmente din lucrările Fericitului Augustin la epistolele pauline)	251
f. <i>Expositio Apocalypseos</i> (Comentariu asupra cărții Apocolipsei)	253
5. 3. 3. Înserări biblice	257
a. <i>De locis sanctis</i> (Despre locurile sfinte)	257
b. Lucrări geografice	259
5. 4. Omilii, hagiografii, martirologii, poezii, scrisori	260
5. 4. 1. <i>Homeliae</i> (Omilii)	260
5. 4. 2. Viețile Sfinților	264
5. 4. 3. <i>Martyrologium</i> (Opera Martirolologică)	280
5. 4. 4. <i>Hymni</i> (Poemele Sacre)	283
5. 4. 5. Scrisorile instructive	292
5. 5. Lucrările Istorice	293
5. 5. 1. <i>Historia abbatum</i> (Viețile stareților mănăstirii Warmouth și Jarrow)	295
5. 5. 2. <i>Chronica minora</i> și <i>Chronica maiora</i> (Cronicile)	299
5. 5. 3. <i>Historia ecclesiastica gentis Anglorum</i> (Istoria bisericească a poporului englez)	303
CONCLUZII	334
BIBLIOGRAFIE	337

Argumentum

În România și oriunde în lume, un studiu serios, având ca temă Beda Venerabilul în contextul istoric, cultural și misionar al secolelor VII-VIII, trebuie să plece din start cu o întrebare scurtă și concisă: *cine este această personalitate?* Surprinzător chiar așa s-a și înfiripat sâmburele curiozității și în mine. În perioada când studiam la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu, la cursul de *Istoria Bisericească Universală* am citit: „Faima culturală a școlii carolingianiste a ridicat-o însă anglo-saxonul Alcuin, format în școala episcopală din York a lui Beda Venerabilul, ...”¹ (acum, ca să fiu sincer, mai este o scurtă amintire la începutul manualului studentesc, la subcapitolul „Bibliografia generală a Istoriei Bisericești Universale” pe care am ratat-o în perioada studenției, descoperind-o doar acum, în perioada doctoratului). Despre Alcuin de York (Tours) mai citisem ceva, în mintea mea schițându-se ideea că a fost pilonul principal al „Renașterii” lui Carol cel Mare (742 – 814), dar cam aici se opreau cunoștințele mele și asupra acestui mare teolog. Abia acum am prilejul potrivit să îl cercetez mai cu de-amănuntul pe ilustrul cărturar și cărturar Beda Venerabilul. Până și supranumele „Venerabilul” mi s-a părut interesant, ducându-mă clar cu gândul la ideea că acest om este deosebit, deci trebuie să descopăr mai multe despre el.

Pasionat de istorie și răsfoind studiul marelui nostru istoric Nicolae Iorga, *Cărți reprezentative în viața omenirii*, am ajuns la un capitol intitulat „Beda”. În momentul acela mi-am reamintit dorința mea mai veche de a afla mai multe despre această personalitate grandioasă, dar, din păcate prea ușor trecută cu vederea de literatura noastră de specialitate. Lucrarea m-a captivat și mi-a aprins dorința de a cunoaște personalitatea sa, dar mai ales moștenirea lăsată posterității, știind că asupra realizărilor mărețe ale lui Alcuin din York și-a pus amprenta acest remarcabil cărturar.

Apoi pe perioada masteratului în „Teologie Istorică” din cadrul aceleași facultăți m-am văzut nevoit ca în alcătuirea lucrărilor de seminar să folosesc operele lui Ovidiu Drimba. Astfel, am descoperit în „*Istoria culturii și civilizației*” destul de multe referiri la Beda Venerabilul. Cu cât descopeream mai multe informații despre el, cu atât în mintea mea se formulau tot mai multe întrebări, deoarece Ovidiu Drimba îi realiza portretul mai mult prin aportul său la teologia și cultura vremii sale, ținându-ți astfel curiozitatea într-o trezvie continuă.

Mai târziu, într-o discuție pe care am avut-o cu părintele profesor Nechita Runcan despre fascinația mea asupra civilizației britanice și a influenței ei asupra întregului mapamond, îmi atrage atenția asupra încreștinării anglo – saxonilor și îmi oferă un volum² realizat de dânsul în care creionează personalitatea incredibilă a lui Beda Venerabilul, „părintele istoriei engleze” și „profesorul întregului Ev Mediu.”³ Realizând această pasiune comună, am început să aprofundăm acest subiect, eu personal fiind foarte captivat și însetat de a afla cât mai mult. Spre sfârșitul discuției, părintele mi-a spus că este un subiect interesant de cercetare, deoarece

¹ Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Pr. Prof. Dr. Milan Šesan, Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, vol. I, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1987, p. 552.

² Pr. Prof. Univ. Dr. Nechita Runcan, *Studii de Teologie istorică și Patristică*, vol. I, Ed. Performantica, Iași, 2005.

³ George Hardin Brown, *A companion to Bede*, Ed. The Boydell Press, Woodbridge, 2009, p. 1.

Venerabilul Beda este o personalitate teologică puțin cunoscută în literatura noastră de specialitate, cu toate că aceasta a făcut lumină într-o perioadă foarte întunecată a istoriei Angliei. Făcând o radiografie culturală referitoare la moștenirea sa, constatăm că acesta a izbutit să lumineze Evul Mediu vest-european.⁴ Astfel am ajuns să cercetez personalitatea și activitatea acestui mare sfânt părinte, foarte apreciat și venerat în Apus, dar aflat într-un con de umbră în Răsărit sau cel puțin în spațiul românesc. După o mai atentă cercetare, am rămas foarte surprins de contribuția sa la literatura creștină, care nu se limitează doar la aria geografică a Marii Britanii, ci vizează întregul spațiu creștin apusean. Întreaga sa operă poate sta cu cinste alături de lucrările lui Origen, ale Fericitului Augustin, ale lui Maxim Mărturisitorul, ale Sfântului Ioan Gură de Aur, ale Sfântului Ioan Casian, etc... Opera Venerabilului Beda este vastă, fiind alcătuită din comentarii biblice, lucrări geografice, hagiografie, opere istorice, omilii, scrisori, imnuri și poeme, lucrări didactice, lucrări științifice. Evident, principalii destinatari ai operei sale au fost englezii, dar nu numai ei. Venerabilul Beda pentru literatura creștină engleză a reprezentat un deschizător de drumuri, iar prin munca sa și-a primit numele pe bună dreptate de „părinte al istoriei engleze”⁵.

Astfel, am decis ca, sub oblăduirea părintelui profesor Nechita Runcan, să realizez lucrarea de doctorat, dorind ca prin aceasta, Venerabilul Beda să fie făcut cunoscut și cititorului român. La început am fost foarte euforic și încântat de oportunitatea care s-a ivit în formarea mea teologică și culturală, dar apoi, încercând să adun materiale, am realizat sarcina dificilă care mă aștepta în realizarea acestui studiu. Ideea de a fi oarecum pionier pe acest subiect în aria de cercetare românească îmi surâdea, dar încet, încet emoțiile euforice de început au fost înlocuite cu îngrijorarea ce viza culegerea și sistematizarea materialului științific al lucrării de față.

Bunul Dumnezeu, în toată dragostea și știința Sa, a rânduit să mi se ivească posibilitatea de a mă stabili pentru o perioadă de timp la Paris și astfel am descoperit acolo materialul necesar pentru a putea finaliza acest demers științific. Cu ajutorul Său am reușit să mă în scriu la mai multe biblioteci, dintre care cea mai dotată cu materialul necesar subiectului a fost „*Bibliothèque Nationale de France François – Mitterrand*”, unde la sala de cercetare am descoperit mai multe lucrări referitoare la Venerabilul Beda. Într-adevăr, în Apus s-au scris tomuri întregi despre acest sfânt părinte, dar din păcate acest lucru nu s-a întâmplat și la noi, deși fără îndoială el este una din personalitățile marcante ale creștinismului apusean, fiind cinstit ca sfânt atât în Biserica Ortodoxă (la data de 27 mai), cât și de către Biserica Romano-Catolică (și Biserica Anglicană) la data de 25 mai.

Așa am început să aprofundez limba franceză și să îmi perfecționez limba engleză, datorită muncii de cercetare. La o simplă scanare pe catalogul electronic⁶ din „*Bibliothèque nationale de France*”, putem realiza că există 4 929 de cărți care conțin în titlu numele „Bede”. De aici la o primă vedere putem trage concluzia că Venerabilul Beda a fost într-adevăr foarte

⁴ Edward P. Echlin „Bede and the Church”, în *Irish Theological Quarterly*, vol. 40, nr. 4 / 1973, Maynooth, p. 351.

⁵ N. J. Higham, *(Re-)Reading Bede, The Ecclesiastical History in context*, Ed. Routledge, Londra, 2006, pp. 5, 28, 48; A. H. Merrills, *History and Geography in Late Antiquity*, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2005, p. 231; George Hardin Brown, *A companion to Bede*, Ed. The Boydell Press, Woodbridge, 2009, p. VII, 13.

⁶ Acest catalog electronic poate fi accesat la adresa <https://catalogue.bnf.fr/index.do>.

apreciat în Apus, dedicându-i-se foarte multe lucrări și multă muncă de cercetare. Dovada importanței sale pentru creștinism și în special pentru cel apusean este apelativul primit de la papa Leon al XIII-lea, în anul 1899, de „*Doctor al Bisericii*”⁷, un statut foarte important în Biserica Apuseană, fiind singurul britanic care a primit această distincție⁸. Dar mai întâi, datorită lucrărilor sale teologice, a fost numit „*Doctor Anglorum*”⁹, fiind și principalul merit pentru care a fost canonizat.¹⁰

Importanța sa în istoria Bisericii reiese și prin grija purtată de către J. P. Migne¹¹, care a publicat între anii 1841 și 1855 minunata sa lucrare „*Patrologia Latina*”, o colecție de scrieri ale Sfinților Părinți și a altor autori eclesiastici, în care lui Beda i-au fost alocate șase volume.¹² În aceeași idee îl putem asculta și pe Walter Goffart, care afirmă despre el că „deține un loc privilegiat și de neegalat printre primii istorici din Europa Creștină”¹³.

În Evul Mediu, Venerabilul Beda s-a bucurat de un renume deosebit. Un exemplu foarte elocvent în susținerea aprecierii de care s-a învrednicit îl constituie amintirea lui în *Divina Comedie* a ilustrului poet italian Dante Alighieri¹⁴, care îl așează pe Beda (alături de Isidor de Sevilla¹⁵ și Richard din Saint Victor¹⁶) în rândurile fericiților din Paradis¹⁷, putând fi considerat

⁷ J. Campbell, *Oxford Dictionary of National Biography*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2004, p. 245.

⁸ Doctor al Bisericii este și Anselm de Canterbury, dar el este originar din Italia.

⁹ Datorită marelui prestigiu intelectual, a ajuns să fie cunoscut ca învățător al englezilor (*doctor Anglorum*), în comparație cu cel mai important intelectual creștin al tuturor timpurilor, Sfântul Apostol Pavel, învățătorul popoarelor (*doctor gentium*), conf. Dorothy Whitelock, M. Brett, C. N. L. Brooke, *Councils & Synods with Other Documents Relating to the English Church*, vol. I, 871 - 1066 A.D., Ed. Clarendon Press, Oxford, 1981, p. 445.

¹⁰ Benedicta Ward, *Bede the Theologian*, în volumul lui Evens, G. R. *The Medieval Theologians: An Introduction to Theology in the Medieval Period*, Ed. Blackwell Publishing, Malden, 2001, pp. 57 – 64.

¹¹ J. P. Migne (1800 – 1875) a fost unul dintre cei mai mari patrologi din toate timpurile. Lui îi aparține cea mai completă ediție de patrologie, cu titlul: *Patrologiae cursus completus*, seria latină (*Patrologia Latina*) în 221 vol. și seria grecească (*Patrologia Graeca*) în 165 vol.

¹² *Patrologia Latina*, volumele 90 – 95; ele pot fi descărcate în limba latină de pe site-ul: <http://latina.patristica.net/> (accesat 20.06.2014, ora 23.34).

¹³ Walter A. Goffart, *The Narrators of Barbarian History (A. D. 550–800): Jordanes, Gregory of Tours, Bede, and Paul the Deacon*. Ed. Princeton University Press, Princeton, 1988, p. 236.

¹⁴ Dante Alighieri (1265 - 1321) poet, filozof și om politic. A scris *Divina Comedie*, capodopera a sa și una dintre cele mai mari lucrări ale literaturii universale, care descrie coborârea lui Dante în Infern, trecerea prin Purgatoriu și ascensiunea în Paradis, pentru a termina cu apoteoza unirii lui cu Divinitatea. Dante și-a numit opera *Commedia*, iar atributul de *Divina* i-a fost acordat de Giovanni Boccaccio în biografia sa „Trattatello in laude di Dante” (Tratat pentru elogiarea lui Dante) – Dante Alighieri, *Divina Comedie*, - *Paradisul X*, 131, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 33.

¹⁵ Isidor de Sevilla (570 – 636), episcop spaniol, fiind unul dintre cei mai învățați oameni ai Evului Mediu. Opera sa principală este *Etymologiae* în care autorul introduce toate cunoștințele profane și religioase ale vremii sale. Pentru mai multe detalii a se vede Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, *Patrologie și literatură post patristică*, vol. III, Ed. Basilica, București, 2010. pp. 150 – 156.

¹⁶ Richard din Saint Victor, doctor în teologie, din sec. al XII-lea. Opere principale: *Trinitatea* (opera principală în șase cărți), *Cartea celor 12 Patriarhi* sau *Benjamin Minor* și *Mistica* sau *Benjamin Major*. Cf. Encyclopædia Britannica - <https://www.britannica.com/biography/Richard-of-Saint-Victor>, site accesat în data 18. 04. 2015, ora 18.44; Pr. prof. dr. Ioan M. Bota, *Patrologia*, ed. a II-a, Ed. Viața Creștină, Cluj-Napoca, 2002, p. 349.

¹⁷ Dante Alighieri, *Divina Comedie*, - *Paradisul X*, 131, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 572; iar în *Epistolele XV*, 7, Dante îl menționează pe Venerabilul Beda alături de Sfântul Grigorie cel Mare, Sfântul Ambrozie, Fericitul Augustin și Sfântul Ioan Damaschin.

astfel unul din principalii reprezentanți ai culturii Occidentului în perioada Evului Mediu timpuriu.¹⁸

Scopul său prioritar în viață îl putem descoperii pe de-o parte în finalul operei sale principale (*Istoria bisericească a poporului englez*), unde acesta a introdus un scurt pasaj autobiografic, în care declară că plăcerile simple de *învățare, rugăciune și viața monahală* au fost temelia vieții sale.¹⁹ Din cele afirmate de el aici, dar și din cele spuse în *Prefața* cărții, unde se numește „*famulus Christi, et presbyter*”²⁰, ne este arătată adevărata sa natură ființială, de supus al lui Hristos, și apoi preot, scriitor, profesor, etc...

Moștenirea pe care ne-a lăsat-o prin întreaga sa operă este foarte vastă. Pe lângă lucrarea maturității sale, *Istoria*, Beda a tradus și comentat Sfânta Scriptură aproape în totalitate (din nefericire o parte dintre aceste lucrări s-au pierdut²¹), având ca ajutor pentru comentariile Sfintei Scripturi atât Sfinții Părinți și scriitori bisericești răsăriteni cât și apuseni (Eusebiu de Cezareea, Ioan Casian, Ioan Gură de Aur, Isidor din Sevilla, Origen, Grigorie de Nazians, Augustin, Ieronim, papa Grigorie I, Ambrozie al Milanului, Cassiodor, Ciprian al Cartaginei).²² A realizat omilii asupra rugăciunii, asupra prăznuirii anumitor sărbători – Nașterea Mântuitorului, Învierea Mântuitorului, etc..., a scris lucrări geografice (despre Locurile Sfinte, chiar și *Istoria* poate fi privită ca o carte care posedă importante repere geografice). A fost preocupat și de viețile sfinților, realizând și imnuri, poeme, dar și câteva scrisori.

În linii mari, acestea sunt domeniile în care a scris Venerabilul Beda, dar el am mai realizat și lucrări științifice, fiind pasionat și de educație, astrologie, artă, etc...

Indiferent cum sunt inclinațiile sau preferințele cercetătorilor, ca operă a maturității artistice a Venerabilului Beda rămâne, fără nici o îndoială *Istoria bisericească a poporului englez*, finalizată în anul 731. Această lucrare face lumină într-o epocă întunecată a Marii Britanii, fiind considerată, fără nici o urmă de îndoială o lucrare a unui geniu literar, lăsându-i, însă, pe critici lipsiți de superlative.²³

Chiar dacă în titlul lucrării este folosită expresia „Beda Venerabilul”, pe parcursul tezei am utilizat și alte forme de denumire a acestui cărturar: „Venerabilul Beda”, „Beda” și „Beda Venerabilul”, toate referindu-se la aceeași persoană. Am recurs la această uzanță atât pentru a evita repetiția obositoare, dar și pentru că a fost folosită de autorii lucrărilor cercetate. Părintele

¹⁸ Ovidiu Drimba, *Istoria Culturii și Civilizației*, vol. III, Ed. Științifică, București, 1990, p. 34.

¹⁹ Venerable Bede, *The Ecclesiastical History of the English People*, Cartea V, Cap. XXIV

²⁰ Bedae Venerabilis, *Historia Ecclesiastica*, în *Patrologia Latina*, vol. 95, editat de J. P. Migne, Paris 1861, carte descărcată http://books.google.ro/books?id=t37YAAAAMAAJ&redir_esc=y, în 12.09.2013 ora 15.43

²¹ George Hardin Brown, *Bede, the Venerable*. Ed. Twayne, Boston, 1987, p. 42.

²² Bertram Colgrave, Roger Aubrey Baskerville Mynors, *Bede's Ecclesiastical History of the English People*, în *Introducere*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1969, pp. XXV – XXVI; Benedicta Ward, *Bede the Theologian*, în Evans, G. R. *The Medieval Theologians: An Introduction to Theology in the Medieval Period*. Ed. Blackwell Publishing, Malden. pp. 57 – 64.

²³ Peter Hunter Blair, *Bede's „Ecclesiastical History of the English Nation” and Its Importance Today*, Ed. H. Saxby, Jarrow, 1959, p. 14; Stenton, F. M., *Anglo-Saxon England* (ediția a III-a), Ed. Oxford University Press, Oxford 1971, p. 187.

Nechita Runcan folosește „Beda Venerabilul”;²⁴ colecția J. P. Migne utilizează „Venerabilis Bedæ” sau simplu „Bedæ”;²⁵ Charles Plummer îl numește „Venerabilis Baedae”;²⁶ „Bede Venerabilis”, e întrebuințat în colecția CCSL;²⁷ Diarmaid MacCulloch îl numește simplu, Beda.²⁸

Pentru o mai bună cunoaștere a lui Beda în Istoria Bisericească Universală și în spațiul românesc, este absolut necesară cunoaștere mai aprofundată a acestei mai personalități.

Istoriografia

În decursul istoriei, Beda Venerabilul s-a bucurat de o mare recunoaștere, încă din timpul vieții sale, fiind apreciat și până în zilele noastre²⁹. Opera sa este de o valoare incontestabilă, fiind analizată de foarte mulți cercetători. Mereu au existat păreri pro și contra în privința activității sale, dar niciodată nu a fost contestată valoarea operelor sale.

Fiecare scriere este deosebită și crește în valoare, culminând cu capodopera maturității sale și anume „*Historiam ecclesiasticam nostrae insulae ac gentis*”, terminată în anul 731.

S-a bucurat mereu de recunoașterea meritelor sale. Supranumele de *Venerabil* i-a fost atribuit, în semn de respect, destul de repede după moartea sa. Prima atestare a distincției apare la Sinodul de la Aix – la – Capelle din 836. Este singurul englez care a primit titlul de *doctor al bisericii*. Datorită muncii sale excepționale prin care a adus la lumină o perioadă întunecată a istoriei Angliei și ca recunoaștere generală a valorii întregii sale activități, dar în principal a valorii operei sale de maturitate, „*Historiam ecclesiasticam nostrae insulae ac gentis*”, i s-a atribuit titlul de „*părinte al istoriei engleze*”.

Pentru a realiza o lucrare cu tema pe care am enunțat-o în titlul tezei, este necesar să avem o imagine de ansamblu a operei sale și etapele prin care aceasta ni s-au păstrat până în prezent.

În limba română, istoriografia Venerabilului Beda este mai mult decât insuficientă. O primă referire la el, în lucrările publicate la noi, am descoperit-o la Dimitrie G. Boroianu, în lucrarea sa „*Istoria Bisericeii Creștine De La Începutul Ei Și Până În Dilele Noastre*”, Ed. Tipo-Litografia Ed. Wiegand & C. C. Săftoiu, București, 1893, pp. 11, 224, 300 (mai ales nota 1 de la această pagină). Cu toate acestea, cel mai mare aport la cunoașterea Venerabilului Beda la

²⁴Pr. Prof. Univ. Dr. Nechita Runcan, *Contribuția lui Beda Venerabilul la dezvoltarea istoriografiei bisericești universale*, în *Studii de Teologie istorică și Patristică*, Ed. Performantica, Iași, 2005.

²⁵Bedae Venerabilis, *Historia Ecclesiastica*, în *Patrologia Latina*, vol. 95, editată de J. P. Migne, Paris 1861.

²⁶Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, ed. Charles Plummer, Ed. E. Typographeo Clarendoniano, Londra, 1896.

²⁷Bede Venerabilis, *Opera exegetica 3. In Lucae evangelium expositio. In Marci evangelium expositio.*, ed. David Hurst, colecția „Corpus Christianorum Series Latina” (CCSL), nr. 120, Ed. Brepols Publications, Turnhout, 1960.

²⁸Diarmaid MacCulloch, *Istoria creștinismului – Primii 300 de ani*, trad. de Cornelia Dumitru și Mihai – Silviu Chirilă, Ed. Polirom, Iași, 2011.

²⁹ Papa Benedict al XVI-lea a vorbit despre Beda Venerabilul într-o predică din data de 18.02.2009, vezi http://ro.radiovaticana.va/storico/2009/02/18/benedict_al_xvi-lea:_la_audien%C5%A3a_general%C4%83_vorbe%C5%9Fte_despre_sf%C3%A2ntu/rom-267097 , accesat în 26.11.2013 ora 21.43.

români, din cât am putut descoperi, l-a avut marele istoric român, Nicolae Iorga, care a realizat mai multe articole despre el, în diverse lucrări precum:

Scrieri Alese, vol. II, Ed. Albatros, București. 1971, pp. 80 – 94;

Cărți reprezentative în viața omenirii. vol. 1 : după note stenografice, Ed. Tipografia „România Nouă”, București, 1924, pp. 142 – 157;

Istoria Universală văzută prin Literatură / Simple note ale elevilor după lecțiile făcute la Școala de Misionare în anul școlar 1936 – 1937, ed. de M. Oprea și I. Frölich, 1939, cap. „Beda Venerabilul, Alfred cel Mare, Căntece epice medievale”, pp. 175 – 182.

O bună perioadă de timp, Venerabilul Beda a reintrat într-un con de umbră fără să mai stârnească interes concret pentru vreun cercetător al meleagurilor noastre în întreaga perioadă întunecată a comunismului. În jurul anilor 1990, încet au mai apărut scrieri despre acest mare cărturar. Pentru început doresc să îl amintesc pe Ovidiu Drimba cu ampla sa lucrare „*Istoria culturii și civilizației*”, realizată la Editura Științifică, în patru volume, 1984 – 1995, sau la Editura Vestala – Saeculum, în treisprezece volume, 1998 – 2003, în care îl menționează des pe Venerabilul Beda. Ovidiu Drimba îl amintește și în lucrarea sa în două volume „*Istoria literaturii universale*”, Ed. Saeculum I.O. – Vestala.

Apoi, am mai descoperit două studii excepționale privindu-l pe Venerabilul Beda și anume studiul doamnei Dana Roxana Hrib, intitulat „Beda Venerabilul – precursor al Reformei Carolingiene”, publicat în „*Revista Teologică*”, Sibiu, nr. 1/1999, pp. 126 – 144; și studiul părintelui profesor Nechita Runcan, „Contribuția lui Beda Venerabilul la dezvoltarea istoriografiei bisericești universale”, publicat în „*Studii de Teologie istorică și Patristică*”, vol. I, Ed. Performantica, Iași, 2005, pp. 295 – 326.

Scurte referiri la Venerabilul Beda găsim și în alte lucrări în limba română, precum:

- Nicolai Grămadă, *Contribuții la Istoria cărții și a scrisului în evul mediu*, Ed. „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1928, pp. 59, 154;
- Nicolae Iorga, *Istoria Universală sau Istoria Lumii După căderea Imperiului Roman de Apus*, vol. I, (476 – 1648), Ed. Așezământul Tipografic Datina Românească”, Vălenii de Munte, 1935, pp. 42, 75;
- Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Pr. Prof. Dr. Milan Șesan, Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, vol. I, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1987, pp. 22 și 552;
- Al. Bărcăcilă, „Dacia și Dania în istoriografia și cartografia medievală” în revista *Studii și Materiale de Istorie Medie*, vol. III, 1959, nota 2 de la p. 346;
- Răzvan Teodorescu, *Picătura de Istorie*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2002, p. 20.
- Vlad Benea, *Viețile sfinților ortodocși din apus / Sfinții insulelor britanice*, Ed. Renașterea, Cluj - Napoca, 2006, p. 63.

Cu siguranță există și alte mențiuni despre Venerabilul Beda, dar personal doar pe acestea le-am găsit. În ceea ce privește istoriografia Venerabilului Beda în literatura universală avem cu totul altă situație statistică. Putem găsi un ocean întreg de scrieri ale sale și despre el.

Majoritatea lucrărilor literare medievale au fost inițial compuse în limba latină, dar poezii au început să scrie în limba vernaculară (limba comună a poporului) încă din secolul al VII-lea. Literatura vernaculară a fost popularizată în continuare în Marea Britanie în Regatul Wessex de către Alfred cel Mare (871 – 899), în încercarea de a încuraja alfabetizarea răspândită, iar alte națiuni au urmat exemplul.³⁰ Limba în care a scris Venerabilul Beda a fost latină. Toate lucrările sale au fost scrise în limba latină.

Pentru a realiza un studiu despre Beda Venerabilul este imperios necesar să se facă referire la importanta lucrare *Venerabilis Baedae, Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, publicată în două volume, în anul 1896, la Londra în care Charles Plummer face un bogat studiu introductiv și îi prezintă personalitatea și opera istorică a lui Beda. Pentru Venerabilul Beda a existat însă un vădit interes, în perioada carolingiană și pe tot parcursul Evului Mediu, circulând codexuri ale acestuia. După ce, în anul 1445, Johannes Gutenberg a inventat tiparul,³¹ încep să fie tipărite părți ale operelor lui Beda.³² În anul 1563, la Basel, Johannes Hervagius³³ începe editarea și tipărirea întregii sale opere, în opt volume, purtând titlul *Opera Bedae Venerabilis presbyteri, Anglosaxonis, viri in divinis atque humanis literis exercitatissimi*.³⁴ Decretul regal privind împuternicirea pentru a se tipări această primă ediție a fost acordat, în anul 1558, de către regele Henric al II-lea al Franței (31 martie 1519 – 10 iulie 1559) lui Bernard Brand, care era de fapt un partener al lui Johannes Hervagius. Apoi această împuternicire a fost reacordată lui Johannes Hervagius, de către Charles al IX-lea al Franței (27 iunie 1550 – 30 mai 1574), în anul 1561. Întreaga ediție a fost dedicată prinț – episcopului de Speyer Marquard Freiherr von Hattstein (1560 – 1581). În prefața volumului I (intitulată Epistola Nuncupatoria) Johannes Hervagius afirmă că a suportat costul ediției mai mult din motive spirituale decât din așteptările câștigului financiar; doctrina pură și necoruptibilă a Venerabilului Beda a oferit cele mai utile și mai adânci răspunsuri la explicarea controverselor înfloritoare ale vremurilor lor.³⁵ Ediția Johannes Hervagius, în opt volume, în unele privințe a fost incompletă, incluzând lucrări care ulterior s-a dovedit că i-au fost atribuite pe nedrept Venerabilului Beda. De exemplu această ediție conține

³⁰ În această idee a se vedea ultima lucrarea marelui profesor Clive Staples Lewis, *The Discarded Image: An Introduction to Medieval and Renaissance Literature*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2002.

³¹ Pentru mai multe detalii, în privința apariției tiparului, a se vedea lucrările: Măriuca Radu, Angela Repanovici, *O istorie a tiparului și a tipăriturilor*, Ed. Universității Transilvania, Brașov, 2002 și Jacques Le Goff, *Evul Mediu și nașterea Europei*, Ed. Polirom, București 2005.

³² O primă copie a *Istoriei* este realizată de către Heinrich Eggestein, între 1475 – 1480, la Strasbourg.

³³ Michael Gorman, „The glosses on Bede's De temporum ratione attributed to Byrhtferth of Ramsey”, în „*Anglo-Saxon England*”, vol. XXV, 1996, pp. 209 – 232.

³⁴ Aceste volumele pot fi accesate online, în format electronic, la adresa https://books.google.ro/books?id=4x9-9XfrPOMC&hl=ro&source=gbs_book_other_versions, site accesat în data 04.01.2017, ora 08.05

³⁵ „... quibus hoc nostro seculo, in tanta diversitate opinionum, nihil exhiberi potest... magis utile, aut ponderatius, ad explicationem controversiarum, quae nunc inter doctos vigent” Bedae Venerabilis Presbyteri, *Anglosaxonis: Viri in Diuinis atque Humanis Literis Exercitatissimi: omnia in octo tomos distincta*, vol. I, ed. Joannes Hervagius, Basileae, 1563, „Epistola Nuncupatoria”.

„*Expositio in Epistolas beati Pauli*”, care nu aparține Venerabilului Beda.³⁶ Această lucrare a fost atribuită de către Jean Mabillon³⁷ lui Florus din Lyon.³⁸

În anul 1916 o altă ediție a operei complete a Venerabilului Beda a fost publicată în orașul german Köln. Ediția era formată din opt volume, urmând aceeași ordine de texte ca și ediția lui Johannes Hervagius, publicată în 1563, la Basel. O altă ediție, revizuită, a fost tipărită tot la Köln în anul 1688. Remi-Casimir Oudin a publicat, în anul 1722, la Leipzig, lucrarea *Casimiri Oudini Commentarius de scriptoribus Ecclesiasticis*, unde în capitolul intitulat „*Dissertatio de Scriptis Venerabilis Bedae Presbyteri, et Monachi*” realizează un comentariu privind autenticitatea textelor atribuite Venerabilului Beda.³⁹

Ca o apreciere a valorii sale sau mai bine spus a valorii moștenirii lăsate, J. P. Migne (1800 - 1875), cel mai mare patrolog al creștinătății publică opera completă a Venerabilului Beda, în șase volume, în colecția „*Patrologia Latina*”⁴⁰.

Tot de o ediție a operei complete a Venerabilului Beda s-a ocupat și John Allen Giles (1808 – 1884). Aceasta a fost realizată în 10 volume bilingve latină și engleză, publicate între anii 1843 și 1844 și a circulat și separat în limba engleză, împărțită pe volume de specialitate.

Cea mai actuală și interesantă ediție completă a operei Venerabilului Beda a apărut în colecția „*Corpus Christianorum, Series Latina*”, realizată în 12 volume (CCSL 118A, 119, 119A, 119B, 120, 121, 121A, 122, 123A, 123B, 123C și vol. 175 intitulat *Itineraria et alia geographica*, reprezentând un compendiu al lucrărilor geografice ale mai multor autori, iar lui Johannes Fraipont i-a revenit rolul de a analiza opera geografică a Venerabilului Beda).

³⁶ O analiză pe această temă se găsește în *Venerabilis Bedae, Anglosaxonis Presbyteri, Opera Omnia, Ex Tribus Praecipuis Editionibus Inter Se Collatis*, colecția „*Patrologia Latina*”, vol. XC, colecție editată de J. P. Migne; lucrarea poate fi accesată online: <http://patristica.net/latina/#t090>, coloanele 67 – 72.

³⁷ Jean Mabillon (23 noiembrie 1632 – 27 decembrie 1707), a fost un călugăr benedictin și un mare cărturar francez. A intrat în mănăstirea Saint-Rémi, Reims, în 1653 și a devenit călugăr benedictin în anul următor. El a fost hirotonit preot în anul 1660, la Corbie, înainte de a se muta în 1664 la St. Germain-des-Prés, Paris, sediul mauriștilor, o congregație de cercetători francezi benedictini. A lucrat acolo timp de 20 de ani, co-editând în 1667 lucrările Sfântului Bernard de Clairvaux și Viețile sfinților benedictini (în 9 vol., între anii 1668 – 1701). Cu ajutorul colegilor săi, Jean Mabillon a scris *De Re Diplomatica* (1681, îmbunătățită în 1704), în care a stabilit principiile pentru determinarea autenticității și a datelor manuscriselor medievale. Practic prin lucrarea *De Re Diplomatica* s-a fondat știința diplomației - studiul critic al surselor formale ale istoriei - și a creat practic paleografia latină, știința fundamentală pentru diplomații europeni. În general considerat cel mai mare maurist, Jean Mabillon a murit în mijlocul producției colosale a *Analelor Benedictine*, terminând 4 volume (între anii 1703 – 1707, volumul 5 a apărut postum, în anul 1713). Conf. *Encyclopædia Britannica* - <https://www.britannica.com/biography/Jean-Mabillon>, site accesat în 12.07.2017, ora 18.17.

³⁸ Saint Augustine, *Treatises on Various Subjects*, colecția „*The Fathers of the Church*”, vol. 16, ed. de Roy J. Deferrari, Ed. The Catholic University of America Press, Washington, D.C., 2002, p. 185.

³⁹ Remi-Casimir Oudin „*Dissertatio de Scriptis Venerabilis Bedae Presbyteri, et Monachi*”, în *Casimiri Oudini Commentarius De Scriptoribus Ecclesiae Antiquis*, vol. I, Ed. Maur. Georg. Weidmanni, Leipzig, 1722, coloanele 1681 – 1712. Lucrarea poate fi vizualizată și online la adresa https://books.google.ro/books?id=ZIGW44-g92MC&pg=PA1681&lpg=PA1681&dq=Dissertatio+de+Scriptis+Venerabilis+Bedae+Presbyteri,+et+Monachi&source=bl&ots=FxShz6ftev&sig=ACfU3U1wUFaNP1ES0AScToqYt5Rsf9PYQ&hl=en&sa=X&ved=2ahUKEwiiyLOJktfiAhVks_SoKHxxyC_cQ6AEwAHoEAgQAQ#v=onepage&q=Dissertatio%20de%20Scriptis%20Venerabilis%20Bedae%20Presbyteri%2C%20et%20Monachi&f=false, site accesat în 13.07.2017, ora 04.10.

⁴⁰ *Patrologia Latina*, volumele 90 – 95; ele pot fii citite în limba latină de pe adresa: <http://latina.patristica.net/> (accesat 20.06.2014, ora 23.34)

Pentru prima dată apare în volum separat opera istorică a Venerabilului Beda, în anul 1841, prin strădaniile lui Joseph Stevenson (1806 – 1895).

O importanță deosebită i-a acordat lui Beda și George Forrest Browne (1833 - 1930), care a publicat în 1879 cartea *The Venerable Bede*, ocupându-se atât de viața cât și de opera lui. Această carte a fost publicată în mai multe ediții.

La Londra, în anul 1876 apare o lucrare în care erau publicate în limba engleză poemele Venerabilului Beda, sub oblăduirea lui Joseph Rawson. În 1886, apărea la New York, o lucrare a lui Thomas De Longueville, intitulată *The Venerable Bede, Expurgated, Expunded and Exposed*. O carte doar cu scrieri scurte ale Venerabilului Beda a fost publicată în anul 1907 de către reverendul Charles E. Ryder.

O serie de martirologii, având la bază scrierile Venerabilului Beda, au apărut la Paris, în 1908, volumul fiind coordonat de Henri Quentin, dar și la New York, fiind coordonat de Edwin Hubert Burton și John Hungerford Pollen în anul 1914.

Dintre toate lucrările Venerabilului Beda una singură a avut o răspândire pe tot cuprinsul globului pământesc, și anume opera sa de bază *Historiam ecclesiasticam nostrae insulae ac gentis*. Prima ediție tipărită apărea abia între anii 1475 și 1480, în Germania, editată de către Heinrich Eggestein. În anul 1544 a fost tipărită o ediție în Paris, iar în 1550, John Grave tipărea una în Antwerp, Belgia.

Prima tipărire a *Istoriei* în limba engleză s-a realizat în anul 1643, tradusă de către Abraham Whelock la Cambridge, fiind o ediție bilingvă, atât în limba latină cât și în limba engleză.

Cu toate acestea, cea mai notabilă ediție (în limba engleză) a *Istoriei* este în colecția lui Charles Plummer care cuprinde toate lucrările istorice ale lui Beda. Fiind în totalitate comentată, devine piatra de temelie pentru următoarele studii despre opera Venerabilului Beda. Această ediție a fost revizuită și adăugită de către Bertram Colgrave și Roger Aubrey Baskerville Mynors în minunata lor lucrare bilingvă *Bede's ecclesiastical history of the English people*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1969.

În alte limbi, *Istoria* a fost tradusă din engleză, după cum urmează:

în germană, în anul 1866 de către M. M. Wilden;

în anul 1955, Leo Sherley – Prince traduce din latină în limba engleză contemporană (fiind prima traducere în engleza contemporană, până atunci folosindu-se doar engleza secolului X);

în anul 1988, este tipărită și în America;

în anul 2003, este tradusă în limba rusă de către Vadim Erlikhman (deși în Rusia exista un vechi codex al *Istoriei* care este cunoscută sub numele *The Saint Petersburg Bede*);

în anul 2005, este tradusă în franceză, de către Andre Crepin;

în anul 2008 ajunge și în Japonia, fiind tradusă de Hiroshi Takahashi;

tot în anul 2008, este tradusă și în limba cehă, de către Jaromir Kinel și Magdalena Moravova;

iar în anul 2009, a ajuns și în limba italiană, prin strădania lui Paolo Chiesa.

Michael Lapidge realizează la Paris o ediție bilingvă (latină-franceză) a Istoriei, tradusă de către Pierre Monat și Philippe Robin, purtând titlul *Bède le Vénérable, Histoire ecclésiastique du peuple anglais*. Această ediție apare în trei volume, publicate la Editions du Cerf, în anul 2005.⁴¹

Putem observa cu ușurință că opera principală a Venerabilului Beda nu cunoaște granițe, străbătând întreg globul pământesc, fapt ce denotă importanța ei pentru creștinismul de pretutindeni.

În contemporaneitate, despre viața și opera Venerabilului Beda au scris în principal, Peter Hunter Blair, N. J. Higham, George Hardin Brown, dar mai ales Benedicta Ward.

În ceea ce privește sistematizarea lucrărilor lui Beda și structurarea lor pe capitole, nu îmi aparține, ci este aproximativ o structurare universală a muncii Venerabilului Beda (cam toți cercetătorii Venerabilului Beda i-au împărțit lucrările în această formă). Pot afirma cu tărie că cea mai dificilă sarcină am avut-o în ceea ce privește primul capitol, adică despre *personalitatea istorică a Venerabilului Beda*. Informațiile privind viața sa sunt foarte puține, exact ne putem raporta doar la scurta autobiografie de la sfârșitul magnificei sale lucrări *Historiam ecclesiasticam nostrae insulae ac gentis*⁴² și a scrisorii privind moartea sa, realizată de ucenicul său Cuthbert⁴³ adresată lui Cuthwin.⁴⁴ Cu toate acestea de mare ajutor mi-a fost lucrarea doamnei Benedicta Ward, *The Venerable Bede* (1998) și cea a profesorului George Hardin, Brown *Bede, the Venerable* (1987). Aici am mai folosit și introducerile lucrărilor lui Charles Plummer (1896)⁴⁵, ale domnilor Bertram Colgrave și Roger Aubrey Baskerville Mynors (1969),⁴⁶ dar și minunata lucrare a lui Johannes Quasten, *Patrologia*, vol. IV – *Del Concilio de Calcedonia (451) a Beda. Los Padres Latinos*.

Pentru a analiza opera Venerabilului Beda, am folosit o ediție modernă a lucrărilor sale, dar și cel puțin câte o traducere în limba engleză a acestor texte.

În analiza *operei educaționale* am folosit lucrarea Bede, *Libri II: De arte metrica et De schematibus et tropis – The Art of Poetry and Rhetoric*, ed. și trad. Calvin B. Kendall (1991); Beda Venerabilis, *Opera didascalica*, toate cele trei volume, editate de către Charles Williams Jones, Calvin B. Kendall, Margot H. King, Frances Randall Lipp (CCSL 123A, 1975; 123B,

⁴¹ Toate aceste informații asupra edițiilor *Istoriei*, le-am extras din Bibliothèque Nationale de France François Mitterrand, unde am și realizat marea parte a acestei lucrări.

⁴² Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, Ed. George Bell and Sons, Londra, 1907, cartea V, cap. XXIV, pp. 448 – 449; carte accesată online la adresa Project Gutenberg <https://www.gutenberg.org/ebooks/38326>, site accesat în data 04.01.2015, ora 22.07; Bertram Colgrave, Roger Aubrey Baskerville Mynors, *Bede's ecclesiastical history of the English people*, cartea V, cap. XXIV, pp. 566 – 567.

⁴³ Acest Cuthbert era un ucenic al Venerabilului Beda; a nu se confunda cu sfântul a cărui viață a scris-o Beda, atât în proză cât și în versuri.

⁴⁴ Bede, *The Ecclesiastical History of the English People; The Greater Chronicle; Bede's Letter to Egbert*, ed. și introd. de Judith McClure și Roger Collins, colecția „Oxford World's Classics”, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2009, „Letter on the Death of Bede”, pp. 299 – 304.

⁴⁵ Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, ed. Charles Plummer, Ed. E. Typographeo Clarendoniano, Londra, 1896, pp. IX – XXXVI.

⁴⁶ Bertram Colgrave, Roger Aubrey Baskerville Mynors, *Bede's ecclesiastical history of the English people*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1969, pp. XVII – XXXVIII.

1977; 123C, 1980); Bede, *On the Nature of Things and On Times*, editat de Calvin B. Kendall și Faith Wallis (2010); Bede, *The Reckoning of Time*, editat de Faith Wallis (1999); Max Ludwig Wolfram Laistner, Henry Hall King, *A hand-list of Bede manuscripts* (1943).

În vederea realizării subcapitolului privind *comentariile biblice*, am folosit Beda Venerabilis, *Opera exegetica*, volumele colecției CCSL (118A, 1967; 119, 1962; 119A, 1969; 119B, 1983; 120, 1960; 121, 1983; 121A, 2001), editate de Charles Williams Jones, David Hurst, J. E. Hudson, Max Ludwig Wolfram Laistner, Roger Gryson; Bede, *On Genesis*, traducere, introducere și note de Calvin B. Kendall (2008); Bede, *On the Tabernacle*, trad. note și introducere de Arthur G. Holder (1994); Bede, *On the Temple*, traducere realizată de Sean Connolly (1995); Bede, *A Biblical Miscellany*, trad. note și introducere de W. Trent Foley și Arthur G. Holder (1999); Bede, *On Ezra and Nehemiah*, traducere și introducere de Scott DeGregorio (2006); Bede, *On Tobit and on the Canticle of Habakkuk*, trad. Sean Connolly (1997); Bede the Venerable, *Homilies on the Gospels*, trad. Lawrence T. Martin și David Hurst, lucrare în două volume (1991); Bede the Venerable, *Excerpts from the Works of Saint Augustine and the Letters of the Blessed Apostle Paul*, traducere și editare de David Hurst (1999); The Venerable Bede, *Commentary on the Acts of the Apostles*, trad. și note de Lawrence T. Martin (1989); Bede The Venerable, *Commentary on the Seven Catholic Epistles*, trad. David Hurst (1985); Bede, *Explanation of the Apocalypse*, trad. de Edward Marshall (1878); dar și volumul 175 al colecției CCSL intitulat *Itineraria et geographica*, partea Venerabilului Beda din acest volum fiind editat de către Johannes Fraipont.

Pentru subcapitolul care se ocupă de *Omilii, Hagiografii, Martirologii, Poezii, Scrisori*, am folosit următoarele surse: Beda Venerabilis, *Opera homiletica. Opera rhythmica*, ed. de David Hurst și Johannes Fraipont (CCSL vol. 122, 1955); Bede the Venerable, *Homilies on the Gospel*, traducere și editare Lawrence T. Martin și David Hurst (1991); Michael Lapidge, *Anglo-Latin Literature, vol. I, 600 – 899* (1996); Werner Jaager, *Beda's metrische Vita sancti Cuthberti* (1935); Bertram Colgrave, *Two Lives of St. Cuthbert* (1985); Jacques Dubois, Geneviève Renaud, *Édition pratique des martyrologes de Bède, de l'anonyme lyonnais et de Florus* (1976); Thomas F. Head, *Medieval Hagiography: An Anthology* (2001); Arthur Sumner Walpole, *Early Latin Hymn* (1922); Bede, *The Reckoning of Time*, traducere și editare de Faith Wallis (1999).

În ceea ce privește subcapitolul referitor la *opera istorică* a Venerabilului Beda am apelat la următoarele lucrări: Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, ed. Charles Plummer (1896), Douglas Boutflower, *The life of Ceolfrid, abbot of the monastery at Wearmouth and Jarrow* (1991); James F. Webb, David Hugh Farmer, *The Age of Bede* (1983); James Campbell, *The ecclesiastical history of the English people: and other selections from the writings of the Venerable Bede* (1968); Christopher Grocock, Ian N. Wood, *The Abbots of Wearmouth and Jarrow* (2013); Bertram Colgrave, Roger Aubrey Baskerville Mynors, *Bede's ecclesiastical history of the English people* (1969), Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar (1907); Bède le Vénérable, *Histoire*

Ecclésiastique du peuple Anglais, ed. de Michael Lapidge și trad. de Pierre Monat și Philippe Robinde (2005).

Pe lângă aceste lucrări am mai folosit și multe alte articole dintre care doresc să amintesc doar cel al lui Max Ludwig Wolfram Laistner „The Library of the Venerable Bede” publicat în volumul Alexander Hamilton Thompson, *Bede, his Life, Times, and Writings: Essays in Commemoration of the Twelfth Centenary of his Death*. (1935, republicat și în anul 1969 – un volum care m-a ajutat foarte mult) și volumul editat de Gerald Bonner, intitulat *Famulus Christi: essays in commemoration of the thirteenth centenary of the birth of the venerable Bede*, publicat în anul 1976, fiind un volum de articole excepționale, de mare ajutor în vederea aprecierii personalității Venerabilului Beda în ansamblul său.

Astfel, în încercarea de a realiza o lucrare despre Venerabilul Beda a fost necesar să apelez la anumiți autori, care au cercetat cu amănuntul viața acestei mari personalități a creștinismului. Dintre aceștia aș dori să scot în evidență doar pe cei care mi-au marcat mie personal munca de cercetare. De departe cea mai cunoscută și răspândită operă a Venerabilului Beda rămâne *Istoria*, lucrare a maturității sale (deși în perioada Evului Mediu cele mai răspândite lucrări ale sale erau comentariile biblice⁴⁷). Ediția lui Charles Plummer, împreună cu introducerile sale și notările din interiorul textului, rămâne cu siguranță cea mai impresionantă lucrare pe care am avut plăcerea să o utilizez. Apoi, un aport important îl aduc și profesorii Bertram Colgrave și Roger Aubrey Baskerville Mynors cu ediția lor asupra *Istoriei* (având la bază lucrarea lui Charles Plummer căreia practic i-au adus completările cuvenite, datorită cercetărilor ceva mai moderne). Unul dintre principalii editori ai Venerabilului Beda, contemporan, este fără îndoială Michael Lapidge, care are mai multe volume despre acest subiect nu doar în limba engleză ci și în franceză, italiană și câteva articole publicate în germană (limbă în care s-a publicat foarte mult despre Venerabilul Beda). De asemenea, Max Ludwig Wolfram Laistner a fost un mare cercetător al Venerabilului Beda, împreună cu Alexander Hamilton Thompson, a cărui lucrare „The Library of the Venerable Bede”⁴⁸ lărgiște viziune și înțelegerea cititorului asupra Venerabilului Beda. După cum am afirmat și mai sus, profesorul Gerald Bonner a editat un volum de studii excepțional, indispensabil cercetătorilor care l-au studiat pe Beda. Benedicte Ward reprezintă, în prezent, o autoritate în ceea ce îl privește pe Venerabilul Beda, asemeni și profesorului George Hardin Brown, care a publicat mai multe articole și cărți pe acest domeniu, dar și Peter Hunter Blair.

Și lăsând ce e mai interesant la final, nu aș fi putut realiza această lucrare fără de pasiunea care a început să mustească în mine în momentul când am citit primul articol⁴⁹ despre Venerabilul Beda, aparținând celui mai mare istoric român Nicole Iorga. Această flacără fără

⁴⁷ *Encyclopædia Britannica*, articol la adresa <https://www.britannica.com/biography/Saint-Bede-the-Venerable>, site accesat la data 02.03.2017, ora 13.18.

⁴⁸ Având la bază această lucrare, doamna profesoară Rosalind Love a făcut anumite corectări și adăugări, publicând, în anul 2011, un articol cu același titlu în volumul editat de Richard Gameson, *The History of the Book in Britain*, vol. I., Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2011, pp. 606 – 632.

⁴⁹ Nicolae Iorga, *Cărți reprezentative în viața omenirii*. vol. 1 : după note stenografice, Ed. Tipografia „România Nouă”, București, 1924, pp. 142 – 157.

îndoială s-a alimentat prin studiul articolului publicat de părintele profesor Nechita Runcan⁵⁰, care apoi mi-a îndrumat pașii, veghind mereu asupra mea, îndrumându-mă când era cazul. De mare ajutor au fost și amintirile despre Venerabilul Beda ale lui Ovidiu Drimba, dar mai ales capitolul despre știință în occident până în secolul X.⁵¹

Știu că în prezent Pr. lect. univ. dr. Lucian-Dumitru Colda (pe care l-am avut profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu), lucrează la o traducere a omiliilor Venerabilului Beda.

Problemele întâlnite în elaborarea acestei teme

Dificultatea temei alese s-a datorat în principal puținelor informații despre Beda Venerabilul în literatura română. Operele sale nu sunt traduse în limba română (doar o parte a omiliilor sale a fost tradusă de Fratele Serafim de la mănăstirea Oașa⁵²), iar studii concrete despre el sunt puține,⁵³ în ciuda apropierei noastre de literatura engleză și chiar de creștinismul anglican.⁵⁴

Opera Venerabilului Beda a fost tradusă în nenumărate limbi⁵⁵, dar din păcate se pare că nu a atras interesul nici unui autor român care să se ocupe cu devotament de personalitatea și opera lui explicit.

Un alt punct de vedere în ce privește dificultatea temei este reprezentată de viziuni destul de împărțite asupra obiectalității Venerabilului Beda în principal asupra *Istoriei*, de aici fiindu-i conturată valoarea mai diminuat de către unii autori, dar oarecum restabilit după autorii mai recent. Totuși, deși au existat autori care l-au apreciat mai puțin pe Beda, mereu au existat scriitori care au ținut stindardul său sus, încă din vremurile sale până în prezent⁵⁶

⁵⁰ Nechita Runcan, „Contribuția lui Beda Venerabilul la dezvoltarea istoriografiei bisericești universale”, în *op. cit.*, pp. 295 – 326.

⁵¹ Ovidiu Drimba, *Istoria Culturii și Civilizației*, vol. III, Ed. Științifică, București, 1990, pp. 187 – 190; despre Beda Venerabilul vorbește la pp. 188 – 190.

⁵² Sfântul Beda Venerabilul, *Omiliile la Evangheliile I*, traducere din limba latină de către fratele Serafim (Thomas Steingasser) de la Mănăstire Oașa, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, 300 p., cu un studiu introductiv realizat de Pr. Lect. Univ. Dr. Lucian Dumitru Colda.

⁵³ Pr. Prof. Univ. Dr. Nechita Runcan, *Contribuția lui Beda Venerabilul la dezvoltarea istoriografiei bisericești universale*, în *Studii de Teologie istorică și Patristică*, Ed. Performantica, Iași, 2005, pp. 295 – 326; Dana Roxana Hrib, *Beda Venerabilul – precursor al Reformei Carolingiene*, „Revista Teologică”, Sibiu, nr. 1/1999, pp. 126-144; Nicolae Iorga, *Scrieri Alese*, vol. II, Ed. Albatros, București. 1971, pp. 80 – 94.

⁵⁴ Anglicanismul este corp religios național, independent, având biserici autonome în întreaga lume, evoluând în această formă după reforma din Anglia, rupându-se din catolicism. Comunitatea anglicană este sub oblăduirea arhiepiscopului de Cantebury, recunoscut ca episcop senior și lider al Bisericii. În secolul XXI a numărat mai mult de 78 milioane de membrii, ****Britannica Encyclopedia of World Religions*, Ed. Encyclopaedia Britannica, INC, Londra, 2006, p. 57;

⁵⁵ În anul 1475, *Istoria* este tipărită în Germania, 1643 în Belgia, 1643 – 1644 apare prima ediție bilingvă (latină și engleză), 1988 în America, 2003 în Rusia (deși exista aici un manuscris vechi al *Istoriei* intitulat *The Saint Petersburg Bede*), 2005 în Franța, 2008 în Japonia, Cehia în 2008, Italia în 2009, etc...

⁵⁶ Să nu uităm titlul de Doctor în Teologie și renumele de care se bucura în Evul Mediu.

Aș mai putea adăuga în categoria dificultăți lipsa de informații privind viața Venerabilului Beda. Datele despre acest subiect sunt foarte reduse, limitându-se doar la date din scrierile sale (un număr destul de redus de date autobiografice), iar o altă sursă de o importanță mai redusă, despre, Beda a fost scrisă de discipolul său Cuthbert și anume o scrisoare despre moartea Venerabilului Beda (26 mai 735) către Cuthwin și două sau trei amintiri despre episoade din viața sa de la câteva persoane relativ contemporane. Acest domeniu este fără discuție completat de volumul impresionant de opere lăsat de către Venerabilul Beda creștinismului și nu numai⁵⁷.

În încercarea de a compensa lipsa de informații asupra vieții Venerabilului Beda am folosit și diferite întâmplări în care el este menționat, întâmplări considerate de unii scriitori ca legende fără sâmbure de adevăr, iar de către alții adevăr pur istoric. Voi încerca în aceste împrejurări să păstrez balanța obiectivității cât mai echilibrată prezentând fiecare autor cu argumentele sale pro și contra.

Contribuția cercetării constă în tratarea acestor direcții cu scopul atingerii obiectivului principal care este prezentarea omului Beda și a operei sale, ca necesitate în mai buna cunoaștere a Istoriei Bisericești Universale și a scrierilor din perioada patristică. De asemenea cercetarea vieții și activității lui Beda scoate în relief faptul că spiritualitatea, doctrina și patristica răsăriteană au fost cunoscute și trăite în Apusul mileniului I creștin, ele constituind temelia vieții creștine de aici.

Pentru a putea duce la finalitate acest obiectiv este nevoie de investigarea foarte atentă a contextului socio – politice - culturala al vremii și a calităților lui Beda de monah, istoric, geograf, pedagog, poet, dar nu în ultimul rând o identitate destul de rară a vremii respective, și anume ca om de știință. În perceperea acestor probleme cât mai exact ne vine în ajutor *Istoria* Venerabilului Beda, care face precizări asupra tuturor contextelor. *Contextul social* al vremii respective trebuie privit din două puncte de vedere, și anume al societății în general și al societății monahale din care făcea parte Beda Venerabilul. Deși ar părea la prima vedere rupt de contextul social (aici aplicându-se chiar și contextul politic), citind *Istoria* ne dăm seama la o privire mai atentă că Beda Venerabilul este un om foarte conectat la societate, un om cu viziune reală a ceea ce îl înconjoară, fiind conștient atât de nevoile omului de rând cât și de cele ale domnului de la curte și bineînțeles a nevoilor vieții monahale. *Contextul politic* al vremii respective poate fi ușor de imaginat, fiind vorba de o Britanie divizată în mai multe părți, cu lupte interne pentru putere, dar și cu lupte de expansiune unor domni. Venerabilul Beda încearcă pe cât posibil și se pare că a reușit să nu aibă legături deosebite (deși unii autori afirmă că însuși Beda ar fi de viță nobilă) cu conducerea lumescă, recunoscându-o și urmând porunca Mântuitorului „Dați deci Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu”(Matei, 22, 21), îi dedică *Istoria* regelui Ceowulf, ca o recunoaștere a autorității sale lumești, semnând în același timp, Beda slujitor al lui Hristos și preot, subliniind astfel devotamentul său suprem pentru Biserica lui Hristos. În ceea ce privește *contextul cultural*, aici este foarte simplu, deoarece vorbim de Evul Mediu timpuriu, perioadă în care mănăstirile erau

⁵⁷ Venerabilul Beda trebuie privit nu doar ca teolog, ci și ca istoric, geograf, profesor, om științific, etc...

adevărate centre culturale, sau mai bine zis principalele centre cultural. Toate aceste aspecte vor fi analizate accentul fiind pus pe omul Beda și opera sa în istoria literaturii creștine și a Bisericii Universale.

Actualitatea temei

Menționarea numelui de câteva ori în Istoria Bisericească Universală și în câteva fraze în manualele de Patrologie a unui astfel de personaj, nu înseamnă doar ai știrbi personalitatea, ci chiar a accepta o istorie și o patristică creștină incompletă. Doar simpla amintire în tratatele românești, fără posibilitatea accesului la o analiză a vieții și operei lui Beda în limba română îngreunează de asemenea înțelegerea aspectelor patristice și istorice din teologie.

Societatea mereu a prosperat prin personaje deosebite, prin personaje emblematice, care au făcut ceva deosebit, care au lăsat o moștenire pentru viitor. Un astfel de om este și Beda Venerabilul. Făcând o comparație între întrebarea lui Natanael: „*Poate fi ceva bun Nazaret?*” (Ioan 1, 46), și întrebarea multora: „*Poate fi ceva bun din Britania?*”, apare răspunsul neașteptat ce se întrupează în una din cele mai impunătoare personalități ale Patristicii secolului al VIII-lea.

Privind comentariile sale biblice mereu actuale și cercetând valoarea lor și inspirațiile⁵⁸ care l-au ajutat în alcătuirea lor, putem afirma fără exagerare că sunt necesare și de un ajutor real în înțelegerea Sfintei Scripturi.

Nu putem limita importanța operei sale doar la comentariile biblice și la *Istorie* (a cărei importanță și valoare nu o contestă nimeni), ci trebuie privită ca un tot unitar atât de actual și necesar pentru a avea o viziune de ansamblu a perioadei secolului al VIII-lea. Această importanță reiese din prestigiul de care se bucura Venerabilul Beda atât pe tot parcursul Evului Mediu⁵⁹ cât și mai târziu.

Abordarea acestui subiect oferă posibilitatea unei mai bune cunoașteri a Istoriei Bisericești Universale, prin scoaterea în evidență a unui autor important al creștinismului din Marea Britanie, autor care deține un volum impresionant de opere, atât teologice, cât și istorice, geografice, didactice și științifice.

Semnificația studiului

Până în prezent putem semnală un interes scăzut în rândul teologilor români pentru teologia și istoria realizate de Venerabilul Beda. Subiectul nu a fost niciodată aprofundat pe

⁵⁸ El a avut cunoștințe despre literatura patristică atât a culturii apusene, cât și a culturii răsăritene, cunoscând scrierile lui Pliniu cel Bătrân, Virgiliu, Lucrețiu, Ovidiu, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Ioan Casian, Fericitul Augustin, Fericitul Ieronim, etc...

⁵⁹ Nu putem să nu amintim elogiul care îi este atribuit de Dante Alighieri în capodopera sa intitulată *Commedia* (primind atributul de *Divina* de la marele scriitor italian Boccaccio), dar mai ales importanța care a avut-o în renașterea Europei prin *Reforma carolingiană*, prin Alcuin, ucenic instruit la școala înființată de Beda Venerabilul în Britania.

deplin, având în vedere volumul mare al operei acestuia. El a fost studiat doar ca generalitate, fiind în principiu parte a altor lucrări sau subiecte.

Cu toate acestea, subiectul tezei actuale are o semnificație majoră pentru orice teolog, opera Venerabilului Beda putând fi studiată cu succes alături de a celorlalți Părinți Patristici.

Valoarea operei bediene este indiscutabilă și ușor de observat. Așezând însă lucrările pe categorii, foarte ușor se poate vedea contribuția adusă de el la tezaurul patristic, la istoria bisericească și la cultura poporului englez. În primă instanță, Beda are o contribuție deosebită la dezvoltarea istoriei creștinismului englez, binemeritându-și numele de „*Părinte al istoriei Engleze*”. Meritele sale nu trebuie reduse la Marea Britanie. Privind comentariile biblice (a tradus și comentat întreaga Sfânta Scriptură), putem afirma că sunt actuale și de folos.

Principalul scop al demersului științific este acela de a descoperi mai detaliat viața și opera lui Beda istoriografiei și patrologiei românești unde a fost cunoscută foarte puțin.

Beda este un autor complex, cu implicații în multe domenii de studiu, dăruindu-ne o moștenire considerabilă atât prin lucrările sale cât și prin școala care a lăsat-o în urma sa, școală de unde s-au ridicat multe nume importante ale culturii medievale.

Structurarea demersului științific

Demersul științific, care face obiectul elaborării tezei de doctorat, l-am structurat pe parcursul a cinci capitole ample, cu subcapitolele aferente.

În capitolul I, intitulat „Istoricul și geografia Marii Britanii” am prezentat bazele viitoarei societăți britanice și frământările politico – militare ale zonei în perioada de emancipare a populației, care ulterior a dus la formarea mai multor regate independente, ce urmau să se unifice într-un Imperiu puternic.

În capitolul al II-lea, numit „Încreștinarea Britaniei” am înfățișat în două subcapitole modul în care a pătruns creștinismul pe meleagurile britanice. Mulți istorici consideră că nu există un episod în istoria englezilor din Britania care să aibă o importanță comparabilă cu cea a misiunii Sfântului Augustin⁶⁰ despre care aflăm foarte puține din sursele scrise contemporane.

⁶⁰ Sfântul Augustin (de Canterbury), a nu se confunda cu Fericitul Augustin de Hippo n. 13 Noiembrie 354 – † 28 August 430 d.Hr. Sfântul Augustin de Canterbury (n. la Roma în prima jumătate a sec VI – † 26 mai 604 / 605, Canterbury) a fost primul arhiepiscop de Canterbury, fiind considerat și apostolul englezilor, deoarece a fost cel care a format biserica creștină din sudul Angliei. Venerabilul Beda îl consideră pe papa Grigorie cel Mare ca fiind apostolul Angliei, pentru că a organizat expediția. Sfântului Augustin a avut probabil origini aristocratice. Fiind la mănăstirea benedictină Sfântul Andrei din Roma, papa Grigorie I-a trimis împreună cu patruzeci de călugări să încreștineze Britania care era în mare măsură păgână. Este serbat în ziua de 26 mai în Biserica Ortodoxă (cf.

Cu toate acestea, am căutat să nu mă axeze pe activitatea Sfântului Augustin la Canterbury, ci să văd oblăduirea papei Grigorie cel Mare asupra misiunii și contextul în care aceasta a avut loc. Subiectul legat de istoria creștinismului în ținutul Angliei, l-a preocupat cel mai mult pe Beda. Nu a avut prea multe date. În 725 când a scris *Cronica maiora* nu avea date exacte privind timpul misiunii Sfântului Augustin în Britania. Pe acestea le află doar după ce un preot englez (Nothelm) a mers la Roma câțiva ani mai târziu pentru a căuta în registrul papal documente referitoare la misiune.⁶¹ Italia papei Grigorie era un teritoriu aproape epuizat mai întâi de războaiele lui Iustinian care încercase să o salveze de dominația gotică, apoi de pustiirea produsă de invaziile lombarde. Cu toate acestea el a dus o luptă neîncetată pentru eradicarea păgânismului din Spania și Galia. Dovezile directe cele mai timpurii cu privire la motivele care l-au determinat pe papa Grigorie să trimită o misiune în Anglia se găsesc în două din scrisorile de laudă date misionarilor pentru a fi folosite în călătoria din Galia. Într-una din acestea, episcopul Romei, afirmă : „Și așa am aflat că, prin mila lui Dumnezeu, populația engleză dorește sincer să se convertească la credința creștină, dar că preoții din zonă sunt indiferenți și nu fac nimic pentru a le stimula dorințele cu propriile predici.”⁶² Nu există alte dovezi contemporane care să se refere la bazele misiunii engleze, cu excepția unei observații a papei Grigorie într-o scrisoare pe care a scris-o lui Syagrius, episcop din Autun, în iulie 599. Făcând referire mai ales la relațiile ierarhice ale scaunelor din Autun și Lyons, Grigorie îi și mulțumește lui Syagrius pentru ajutorul dat la momentul în care, după îndelungă cugetare (*diu cogitans*), a hotărât să-și asume sarcina propovăduirii Evangheliei către englezi „prin Augustin care era pe atunci egumen (*praepositus*) al mănăstirii mele, iar acum este fratele nostru și episcop”.⁶³ Fragmentul este valoros prin faptul că ne informează despre trecutul bărbatului ales de Grigorie pentru a conduce misiunea. Mănăstirea al cărei egumen devenise Augustin până în 596 se afla pe Clivus Scauri, un povârniș pe pantele estice ale Mons Caelius din partea sudică a Romei.

Participarea romană la încreștinarea regatelor engleze nu a pornit nici nu s-a încheiat cu misiunea lui Augustin, care a activat doar în partea sudică. În ținutul Angliei misiunile creștine au pornit atât de la Roma cât și din partea altor popoare care cunoscuseră viața creștină. De altfel la venirea lui Augustin exista încă din perioada romană viață creștină în această zonă, dar nu bine organizată și nu în totală armonie dogmatică, liturgică și canonică, nici între regatele zonei și nici cu restul Bisericii. Pe lângă misiunile venite de la Roma direct sau indirect, un aport deosebit în încreștinarea zonei l-au avut celții din partea nordică.

Un izvor prețios de informații privind procesul de încreștinare îl găsim în *Istoria Bisericească* a Venerabilului Beda. Misiunile creștine în ținutul britanic i-au amplea mai mare

Calendarului Tuturor Sfinților de peste an și locurile din Italia unde se pot cinsti moaștele lor 2014, realizat cu binecuvântarea PS Episcop Siluan al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, Roma, 2014, p. 77) și în cea Anglicană, iar în Biserica Romano-Catolică pe 27 mai. Cf. *Encyclopædia Britannica*, articol accesat online la adresa <https://www.britannica.com/biography/Saint-Augustine-of-Canterbury>, în data 03.08.2017, ora 17.48.

⁶¹ Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, *Introducerea*, p. 7.

⁶² Kevin Madigan, *Medieval Christianity: A New History*, Ed. Yale University Press, New Haven, 2015, p. 62.

⁶³ Gregorii I Papae, *Registrum epistolarum*, Tomus II, Libri VIII – XIV, ed. de Paul Ewald și Ludo Moritz Hartmann, colecția „Monumenta Germaniae Historica”, Ed. Weidmannos, Berlin, 1991, cartea IX, epistola 222.

în primii 60 de ani ai secolului al VII-lea (Augustin ajunsese în Canterbury în 597 – la șapte ani după ce Grigorie cel Mare urca în scaunul episcopal de la Roma). O importanță deosebită în această perioadă o are misiunea columbană în Lindisfarne și activitatea clerului irlandez între englezi. Acestea au avut ca urmare nu doar lărgirea efortului misionar în zone până atunci păgâne, ci și rezolvarea la sinodul de la Whitby⁶⁴ a unor diferențe liturgice legate de practicile romane și celtice.

Augustin și probabil majoritatea, dacă nu chiar toți dintre însoțitorii săi erau romani în sens literal, adică veneau chiar de la Roma. Părți ale bisericii din Irlanda se conformaseră deja cu Roma cu o întreagă generație înainte de sinodul de la Whitby și, în măsura respectivă, clerul lor era atât irlandez, cât și „roman”.⁶⁵ Unii englezi mergeau în nord spre a fi educați de cărturari irlandezi, iar între aceștia ar fi putut fi și „romani”. Teritoriul britanic a fost binecuvântat de Dumnezeu cu misionari dedicați și devotați misiunii lor. Acești misionari nu au rămas să încreștineze doar o regiune sau un regat, ci au mers asemeni Sfinților Apostoli, din regat în regat, punându-și viața în slujba propovăduirii lui Hristos. Astfel de misionari au fost Columba, Aidan, Sigebert, Felix, Birinus, Agilbert, Wilfrid, etc...

Capitolul al III-lea, - „Mănăstirea Wearmouth – Jarrow centru cultural spiritual al Northumbriei” - prezintă casa Venerabilului Beda, locul unde și-a trăit întreaga existență. În acest capitol sunt prezentați și primii doi stareți ai mănăstirii și anume Benedict Biscop (fondatorul mănăstirii) și Ceolfrith succesorul său. Aceștia sunt oamenii care i-au marcat viața Venerabilului Beda.

Fondatorul mănăstirii Wearmouth, și mai apoi a celei de la Jarrow, a fost un nobil englez, Benedict, născut în Northumbria, care, în timp ce era în slujba regelui Oswiu, fusese înzestrat cu o avere potrivită rangului său de sfătuitor personal al regelui. Din păcate nu avem informații exacte nici despre locul nașterii sale, nici despre locația domeniului său. Data nașterii sale nu a fost înregistrată în vreo sursă timpurie și astfel nu știm ce vârstă avea când a murit la 12 ianuarie 689. La aproximativ 25 de ani, încheie orice legătura cu lumea seculară și pleacă într-un pelerinaj către locurile de odihnă ale sfinților din Roma.⁶⁶ În următorii cincisprezece ani, Benedict a făcut nu mai puțin de cinci vizite la Roma. Deși putem urmări cursul călătoriilor sale în linii mari, totuși ne scapă detaliile cronologice. Cu toate acestea, este

⁶⁴ La Whitby a fost un sinod northumbrian convocat în anul 664 de către regele Oswiu al Northumbriei în principal pentru a se discuta data sărbătorii Paștilor. Sinodul a hotărât ca data Paștilor să se țină după ritul apusean (conform hotărârii Sinodului I Ecumenic) și nu după cel al călugărilor irlandezi (care sărbătoreau Paștile după calendarul iudaic). În *Istoria lui Beda* (Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, cartea III, cap. 25, pp. 239 – 247) găsim principala mențiune documentară a sinodului alături de *Vita Sancti Wilfrithi* (lucrări hagiografică realizată la începutul secolului al VIII-lea de către Stephen of Ripon, cunoscut și ca Eddius Stephanus – Eddius Stephanus, *The Life of Bishop Wilfrid*, text, traducere în limba engleză și note de Bertram Colgrave, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 1985). Pentru o înțelegere mai bună a acestui subiect a se vedea Richard Abels, „The Council of Whitby: A Study in Early Anglo-Saxon Politics” în *Journal of British Studies*, vol. 23, nr. 1 / 1983, pp. 1 – 25.

⁶⁵ Richard Sharpe, „Some problems concerning the organization of the church in early medieval Ireland” în *Peritia / Journal of the Medieval Academy of Ireland*, vol. 3, 1984, pp. 230 – 270.

⁶⁶ Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, Ed. Oxonii, E Typographeo Clarendoniano, 1896, „Historia Abbatum auctore Baeda”, cap. I – II, pp. 364 – 365.

foarte clar că Mănăstirile Wearmouth și Jarrow se bucurau de relații mai strânse cu Roma decât a experimentat orice comunitate din biserica engleză.

După o reîntoarcere de la Roma, Benedict a făcut o vizită, în anul 673, regelui Ecgrith al Northumbriei (n. 645 – † 20 mai 685), în care i-a relatat experiențele sale din momentul în care a părăsit meleagurile natale și căruia i-a arătat cărțile și odoarele pe care le-a adus cu el din ultima sa călătorie. A primit în dar un pământ cu scopul ridicării unei mănăstiri pe marginea nordică a râului Wear, nu departe de gura sa de vărsare în Marea Nordului. Acest dar format din șaptezeci de gospodării conform unei surse (sau din cincizeci de gospodării inițial, dar care s-au înmulțit, după altă sursă⁶⁷) a făcut parte din domeniile regelui. Cea mai veche informație pentru începuturile mănăstirii de la Wearmouth este volumul anonim *Viața lui Ceolfriht*, din care aflăm: „Au început să construiască o mănăstire în apropierea gurii râului Wear în anul al 674-lea al Întrupării Domnului, fiind a doua indictio⁶⁸ și al patrulea an al domniei regelui Ecgrith.”⁶⁹ În anul 674 începuse ridicarea efectivă a clădirilor. Ctitorirea formală a mănăstirii, de la care se calculau anii stăreției, a avut loc în 673.⁷⁰ Lucrarea a avansat atât de repede, încât într-un an de la începerea fundației, acoperișul era pus și se săvârșea liturghia în clădire, deși mai era de lucru. Apoi Benedict a avut nevoie de sticlari care, conform Venerabilului Beda, nu existau în Britania la vremea respectivă și i-a adus din Galia. Sticlarii nu doar că au finalizat lucrarea pe care veniseră să o facă, dar au și instruit câțiva englezi în meșteșugul sticlăriei. Alte articole necesare pentru biserică, precum sfintele vase, veșmintele neputând fi procurate de pe insulă au fost aduse tot de pe continent. La finalizare, bisericii i-a fost dat hramul Sfântul Petru, dar data exactă a sfințirii nu este cunoscută, deoarece nu există o pisanie care să fi rămas la Wearmouth pentru inscripția care consemnează hramul Sfântul Pavel al bisericii de la Jarrow. Se poate ca anul

⁶⁷Idem; Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgrbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, „Vita Ceolfredi Abbatis Auctore Anonymo”, cap. 7, p. 390.

⁶⁸*Indictio* reprezintă un ciclu temporal de cincisprezece ani folosit să dateze documentele medievale din întreaga Europă. *Indictio* a fost folosit original ca reper pentru un impozit agricol la sfârșitul secolului al III-lea în regiunea Egiptului roman. Inițial erau cicluri de câte cinci ani începând cu anul 297 d. Hr., iar apoi din anul 314 d. Hr. a apărut ciclul de cincisprezece ani. Pentru documentele oficiale în vederea colectării taxelor această datare a apărut pe la jumătatea secolului al IV-lea. Prima zi a ciclului a fost considerată 23 septembrie, ziua de naștere a lui Augustus, iar spre sfârșitul secolului al V-lea (aproximativ 462 d. Hr.) aceasta a fost mutată pe 1 septembrie, cum a rămas pe întreaga perioadă a Imperiului Bizantin. Iustinian a legiferat prin Novella 47, ca toate reperele să includă *indictio* și astfel anul bizantin a început la 1 septembrie. În ceea ce privește Imperiul de Apus, conform Venerabilului Beda, prima zi *indictio* a fost în 24 septembrie, iar apoi 25 decembrie sau 1 ianuarie, conform *indictio* papal. Pentru mai multe detalii se vedea Leo Depuydt, „A.D. 297 as the Beginning of the First Indiction Cycle”, în „The Bulletin of the American Society of Papyrologists (BASP)”, vol. XXIV, nr 3 - 4 / 1987, 137 - 139, articolul poate fi accesat online la adresa <https://quod.lib.umich.edu/b/basp/0599796.0024.003/51:7?page=root;rgn=full+text;size=100;view=image>, accesat în data 20.04.2016, ora 14.18; Yiannis E. Meimaris, în colaborare cu K. Kritikakou și P. Bougia, *Chronological Systems in Roman-Byzantine Palestine and Arabia. The Evidence of the Dated Greek Inscriptions*, în colecția „Meletemata” vol. 17, Ed. De Boccard, Atena, 1992, cap. II, pp. 32 - 34, lucrarea poate fi accesată online la adresa <https://core.ac.uk/download/pdf/61189661.pdf>, accesată în data 20.04.2016, ora 19.18.

⁶⁹Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgrbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, „Vita Ceolfredi Abbatis Auctore Anonymo”, capitolele 7, p. 390.

⁷⁰Douglas Samuel Boutflower, *The Life of Ceolfriht: Abbot of the Monastery at Wearmouth and Jarrow*, Ed. Llanerch Press, Sunderland 1991, pp. 93 – 94.

sfințirii să fi fost 675 sau 676. La finalizarea construirii bisericii și după organizare riguroasă a vieții mănăstirii, Benedict s-a pornit din nou spre Roma, aceasta fiind a cincea sa vizită și a patra oară când călătorea direct din Anglia. Importanța acestei călătorii reiese din faptul că Beda o menționează atât *Istorica ecleziastică*, dar și în *Istoria stareților*.⁷¹ Aceasta este remarcabilă atât pentru încărcătura ei spirituală cât și datorită bunurilor aduse cu această ocazie. Cel mai de preț odor adus din această călătorie a fost o scrisoare din partea papei Agaton, prin care se acordau anumite scutiri de la taxele împovărătoare, mănăstirea fiind pusă sub patronajul direct al Romei. La întoarcerea în Anglia, călătorii îi aveau printre însoțitori pe John (Ioan), mai marele cântăreț (protopsaltul) al bisericii Sfântul Petru din Roma și stareț al mănăstirii romane Sfinții Martin și Petru.⁷² Când starețul John a ajuns la Wearmouth, i-a învățat pe cantori modul ceremonial de cântare, pe care îl practicase el însuși în biserica Sfântul Petru din Roma, dar și modul de citire cu voce tare. În plus, se angajase să scrie tot ceea ce era necesar pentru celebrarea zilelor de sărbătoare pe întreg ciclul anului bisericesc. Călătorii aduseseră cu ei un număr mare de cărți, o colecție de icoane și sfinte moaște, pentru Mănăstirea Wearmouth și pentru alte biserici engleze. Sursele nu precizează ce moaște, nici nu numesc cărțile, dar icoanele au fost menționate. *Viața lui Ceolfrith* face referire la dorința lui Benedict de a obține de la Roma „reprezentări iconografice a istoriilor Sfintei Scripturi demne de cinstire”,⁷³ fără a preciza ce anume s-a adus de fapt.

Zelul afișat de Benedict Biscop și succesul clar al mănăstirii sale de la Wearmouth l-au încurajat pe regele Ecgfrith să pornească o a doua ctitorie. În acest scop i-a oferit lui Benedict un loc aflat la câteva mile de Wearmouth, pe o ridicătură nu prea mare de teren la confluența Donului cu Tyne. Aici întinsele zone de uscat ce se iveau în timpul refluxului purtau denumirea de Jarrow, și ofereau o posibilitate pentru imbarcare. În noua ctitorie s-a așezat la început un grup de călugări veniți de la Wearmouth cu Ceolfrith ca stareț. *Viața lui Ceolfrith* spune că erau 22 în total, dar numai 10 din ei depuseseră jurământul. Beda amintește de 17 și se prea poate ca, pe când avea 9 sau 10 ani, să fi fost printre cei care s-au mutat la noua ctitorie. Evoluția Jarrow a urmat aproximativ același drum stabilit la Wearmouth. Darul lui Ecgfrith a venit la opt ani după începutul lucrării de construire a mănăstirii Wearmouth.⁷⁴ Întâi au fost ridicate chiliile monahale și „după un an” Ceolfrith și însoțitorii săi s-au mutat. „În al treilea an de la ctitorirea mănăstirii”, a început construcția bisericii care a fost definitivată în doi ani.⁷⁵ Din fericire, știm dincolo de

⁷¹ Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, cartea IV, cap. 18, pp. 310 – 312; Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, „Historia Abbatum auctore Baeda”, cap. 6, pp. 368 – 370.

⁷² Wilhelm Levison, *England and the Continent in the Eighth Century*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1998 p. 16 și nota 1.

⁷³ Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, „Vita Ceolfridi Abbatis Auctore Anonymo”, cap. 9, p. 391.

⁷⁴ *Ibidem*, pp. 391 – 392.

⁷⁵ *Ibidem*, p. 392. Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, „Historia Abbatum auctore Baeda”, cap. 7, pp. 370 – 371.

orice îndoială data sfințirii noii biserici de la Jarrow. A fost consemnată în pisania contemporană târnosirii, din care aflăm că ceremonia a avut loc la 24 aprilie în al 15-lea an al regelui Ecgrifh și al patrului al starețului Ceolfrith.⁷⁶

Legătura dintre cele două mănăstiri (Wearmouth și Jarrow), Beda o prezintă prin analogie cu omul. Așa cum corpul nu poate fi despărțit de capul prin care respiră și nici capul nu poate ignora corpul fără de care nu poate trăi, la fel este și raportul dintre aceste mănăstiri.⁷⁷ Însă în primii ani ai existenței lor comune, cele două mănăstiri erau autonome bisericesc și geografic una față de cealaltă, cu Benedict Biscop stareț la Sfântul Petru de la Wearmouth, iar Ceolfrith stareț la Sfântul Pavel de la Jarrow.

În capitolul al IV-lea, intitulat „Personalitatea Venerabilului Beda”, am încercat să schițez puținele date cronologice pe care le avem despre această mare personalitate a creștinismului. Această sarcină s-a dovedit a fi foarte dificilă deoarece informațiile despre viața sa sunt aproape inexistente. Singurele date concrete le avem din scurta autobiografie, pe care Beda a realizat-o la sfârșitul *Istoriei*. Am început acest capitol cu o scurtă viziune a Venerabilului Beda asupra insulei britane. Apoi am analizat contextul administrativ, cultural și spiritual al perioadei nașterii lui Beda. După acestea m-am axat efectiv pe personalitatea sa de la problematica datei nașterii până la trecerea sa la cele veșnice. Datele biografice sunt foarte puține, iar și acestea puține sunt destul de ambigue. Timpul nașterii sale a fost plasat de unii cercetători chiar până în anul 677 d.Hr., însă această eroare a apărut din faptul că nu au fost analizate sau înțelese ultimele două sau trei pagini ale micului rezumat cronologic⁷⁸ al zonei, ulterior atașat *Istoriei eclesiastice* de o altă persoană. Propriile cuvinte ale Venerabilului Beda par a fi decisive în stabilirea datei nașterii sale: „Aceasta este starea actuală a Britaniei, la aproximativ 285 de ani de la venirea saxonilor și în cel de-al șapte sute treizeci și unulea an de la întruparea Domnului nostru.”⁷⁹ Astfel ca dată pentru nașterea sa, mă plasez între anii 672 / 673, fiind în acord cu cercetătorii mai recent, situația rămânând oarecum ambiguă.⁸⁰ Locul nașterii sale este menționat de Venerabilul Beda însuși ca fiind pe teritoriul care ulterior va aparține

⁷⁶ Peter Hunter Blair, *An Introduction to Anglo-Saxon England*, ediția a III-a, cu o introducere de Simon Keynes, Ed. Cambridge University, Cambridge, 2003, p. 156.

⁷⁷ Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgrbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, „*Historia Abbatum auctore Baeda*”, cap. 7, pp. 370 – 371.

⁷⁸ Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, Ed. George Bell and Sons, Londra, 1907, cartea V, capitolul 23, pp. 438 – 444, carte accesată online la adresa Project Gutenberg <https://www.gutenberg.org/ebooks/38326>, site accesat în data 04.01.2015, ora 22.07.

⁷⁹ *Ibidem*, cartea V, capitolul 23, p. 444.

⁸⁰ Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgrbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, p. XI; Bertram Colgrave, Roger Aubrey Baskerville Mynors, *Bede's ecclesiastical history of the English people*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1969, pp. II – IV; Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, p. 18; George Hardin Brown, *A companion to Bede*, colecția „Anglo – Saxon Studies”, vol. XII, Ed. The Boydell Press, Woodbridge, 2009, pp. I, Benedicta Ward, *The Venerable Bede*, colecția „Cistercian Studies”, Ed. Cistercian Publications, Kalamazoo, 1998, p. 3, John Allen Giles, *The Biographical Writings And Letters Of Venerable Bede*, Ed. James Bohn, 12, King William Street, Strand, Londra, 1845, pp. XVII – XXI, etc...

mănăstirilor gemene ale Sfinților Apostoli Petru și Pavel, de la Wearmouth și Jarrow.⁸¹ În ceea ce îi privește pe părinți săi nu avem nici o mențiune. El ne spune, în scurta sa autobiografie,⁸² că a fost dat, la vârsta de șapte ani, în grija stareșului Benedict, al mănăstirii din Wearmouth.⁸³ Aici el și-a petrecut tot restul vieții. Pentru un tânăr cu înclinații spre studiu și o hărnicie neobosită, asemeni Venerabilului Beda nu exista în Britania vremii aceleia un loc mai potrivit pentru formarea sa decât mănăstirea în care a crescut și mediul binecuvântat de aici. Setea sa pentru studiu a găsit aici, fără îndoială, un teren propice. Izvorul din care se adapă este biblioteca atât de mare și de valoroasă, cum nu mai exista în insula Britaniei, poate nici chiar prin alte centre benedictine ale vremii.

Biserica apuseană a stabilit ca treapta diaconiei să fie acordată începând cu vârsta de douăzeci și patru de ani, astfel încât candidatul să poată avea o viziune mai amplă a vieții și o maturitatea necesară pentru al ajuta în împlinirea acestei vocații. Cu toate acestea Venerabilul Beda în scurta sa biografie ne spune: „La vârsta de nouăsprezece ani, am primit ordinul diaconesc; iar la treizeci de ani, pe cel al preoției, amândouă fiindu-mi conferite prin slujirea preaiubitului episcop John și prin susținerea stareșului Ceolfred.”⁸⁴ O astfel de excepție de la regula generală, privind vârsta hirotoniei întru diacon este în sine o dovadă de apreciere deosebită a tânărului candidat. Asemeni anului nașterii, asupra căruia cercetătorii nu au căzut de acord (672 sau 673) și în cazul anului morții sale sunt păreri diferite. Majoritatea cercetătorilor au fost de acord că anul trecerii lui Beda la Domnul a fost 735. Au existat și păreri diferite privind acest eveniment. Lumea a făcut în multe feluri progrese mari încă din vremea lui Bede. Dacă ar putea să-și ducă viața în zilele noastre, acesta ar găsi o parte din biserica iubită de la Jarrow, încă în picioare; dar clădirile monahale sunt distruse aproape în totalitate. Indiferent cât de mult s-a schimbat societatea, nu cred că este ceva mai de preț decât viața creștină pe care Venerabilul Beda a trăit-o și moartea creștină de care s-a bucurat.

Capitolul al V-lea este cel mai cuprinzător, tratând aici „Opera Venerabilului Beda”. Beda a avut la dispoziția sa o bibliotecă excepțional de bine dotată. În vreme ce stareșii săi au achiziționat cărți alese, pe care scriptoriul mănăstirii le-a copiat, i sa asigurat o sursă de texte de bază, foarte importante pentru cercetarea, scrierea și în realizarea operei sale.⁸⁵ Datorită lungii

⁸¹ Venerabilis Baedae, *Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, editată de Charles Plummer, p. XI,

⁸² Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, cartea V, capitolul 24, pp. 448 – 449.

⁸³ *Idem*, p. 449.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ A se vedea Dorothy Whitelock, *After Bede*, colecția „Jarrow Lecture”, Ed. Parish of Jarrow, 1960, pp. 13 – 14, republicat în Michael Lapidge, *Bede and His World: The Jarrow Lectures*, vol. I – 1958 – 1978, Ed. Variorum, Londra, 1994, pp. 47 – 48. Biblioteca de la mănăstirea Wearmouth – Jarrow, deși era impresionant de bine aprovizionată, totuși nu pare să rivalizeze cu biblioteca din Canterbury, cea aflată sub oblăduirea lui Teodore și Hadrian. Se poate observa și propria afirmație a Venerabilului Beda din *Istorie*, cartea IV, capitolul 2 și articolul lui Michael Lapidge, „The School of Theodore and Hadrian” publicat în *Anglo-Saxon England*, vol. XV, 1986, pp. 45 – 72; Michael Lapidge „The Study of Greek at the School of Canterbury in the Seventh Century” in Michael W. Herren, *The Sacred Nectar of the Greeks: The Study of Greek in the West in the Early Middle Ages*, colecția „King’s College London Medieval Studies” vol. II, Ed. King’s College London, Londra, 1988, pp. 169 – 194; Bernhard Bischoff, Michael Lapidge, *Biblical Commentaries from the Canterbury School of Theodore and Hadrian*, colecția

liste de lucrări pe care le anexează la finalul scurtei sale autobiografii de la sfârșitul *Istoriei*, viața sa monahală poate fi considerată foarte energică. În biserică, el și-a creat, după cum atestă Alcuin de York, o reputație de călugăr devotat care participa întotdeauna la strană pentru serviciile divine.⁸⁶ În scriptoriu, productivitatea sa a fost extraordinară.⁸⁷ Nu doar a compus textele, ci pentru o perioadă destul de lungă realizat de asemenea și copii. El i-a scris episcopului și prietenului său apropiat Acca: „Eu însumi sunt în același timp propriul meu dictator, stenograf și copist.”⁸⁸ Venerabilul Beda a alcătuit și lucrări didactice pentru primele două și probabil chiar pentru toate cele trei discipline de bază: gramatica, *computation* și muzica. Gramatica era necesară pentru a înțelege textul Sfintei Scripturii; *computation*⁸⁹ necesar calculării timpului pentru calendarul liturgic; și muzica pentru a învăța diversele tipuri de cântări care se cântau în cor la serviciul liturgic. Manualele educaționale ale Venerabilului Beda pun accentul pe moștenirea colectivă a educației romane târzii, a celei patristice, dar și a celei medievale timpurii.⁹⁰

Principalul obiectiv al vieții sale a fost studiul bibliei și integrarea moralei acesteia în viața creștină. Toate celelalte a fost subordonate acestuia. El afirmă: „am petrecut toată viața în

„Cambridge Studies in Anglo-Saxon England” vol. X, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 1995; Michael Lapidge, *Archbishop Theodore: Commemorative Studies on his Life and Influence*, colecția „Cambridge Studies in Anglo-Saxon England” vol. XI, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

⁸⁶ Alcuin de York a adresat o scrisoare călugărilor mănăstirii Wearmouth (tradusă de către Charles Plummer în *Venerabilis Baedae, Historiam ecclesiasticam gentis Anglorum, Historiam abbatum, Epistola ad Ecgbertum, una cum Historia abbatum auctore anonymo*, vol. I, p. XII – XIII) în care afirmă: „Se spune că maestrul nostru și protectorul vostru, binecuvântatul Beda, a afirmat: « Știu că îngerii vizitează ceasurile canonice și întâlnirile fraților. Ce se întâmplă dacă aceștia nu mă găsesc acolo printre ei? Nu vor spune ei, unde este Beda? De ce nu a venit la rugăciunile necesare pentru comunitate?»” Textul în limba latină a acestei scrisori se găsește în Arthur West Haddan, William Stubbs, *Councils and ecclesiastical documents relating to Great Britain and Ireland*, vol. III, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1869, p. 470 – 471, lucrare accesată online la <https://archive.org/details/councilsandeccl04unkngoog>, site accesat în data 12.03.2016, ora 13:15.

⁸⁷ Pentru a vedea lucrările Venerabilului Beda în contextul întregii istorii a scriitorilor eclesiastici latini a se vedea lucrarea lui Roger Gryson, *Répertoire général des auteurs ecclésiastiques latins de l'antiquité et du Haut Moyen Âge*, vol. I, *Introduction, répertoire des auteurs A - H*, Ed. Herder, Freiburg, 2007, pp. 327 – 334.

⁸⁸ Bede Venerabilis, *Opera exegetica 3. In Lucae evangelium expositio. In Marci evangelium expositio.*, ed. David Hurst, colecția „Corpus Christianorum Series Latina” (CCSL), nr. 120, Ed. Brepols Publications, Turnhout, 1960, p. 7: „ Ipse mihi dictator simul notarius et librarius existerem.” Ca dovadă a aprecierii pe care Venerabilul Beda o purta episcopului Acca, avem cinci comentarii dedicate acestuia. Mai multe detalii asupra acestui subiect se găsesc în articolul Michael Lapidge, „Acca of Hexham and the Origin of the Old English Martyrology” în *Analecta Bollandiana*, vol. 123, nr. 1 / 2005, p. 66.

⁸⁹ Pr. Lec. Univ. Dr. Lucian Dumitru Colda în studiul introductiv al cărții Sfântul Beda Venerabilul, *Omiliile la Evanghelii I*, trd. Din lb. latină de către fratele Serafim (Thomas Steingasser) de la Mănăstire Oașa, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, folosește termenul de „computistică”, vezi p. 10.

⁹⁰ Pentru tradiția de formare în cunoștințele antichității târzii și a evului mediu timpuriu, a se vedea Pierre Riché, *Education and Culture in the Barbarian West, Sixth through Eighth Centuries*, Ed. University of South Carolina Press, Columbia, 1976, Introducerea și part. I; Henri-Irénée Marrou, *A History of Education in Antiquity*, Ed. University of Wisconsin Press, Madison, 1982, part. III; Stanley F. Bonner, *Education in Ancient Rome: From the Elder Cato to the Younger Pliny*, Ed. University of California Press, Berkeley, 1977, în special part. a III-a; Maurice Roger, *L'enseignement des lettres classiques d'Ausone à Alcuin*, Ed. Alphonse Picard et Fils, Paris, 1905, pp. cap. I și IV, lucrarea poate fi accesată online și la adresa <https://archive.org/details/lenseignementde02rogegoog>, site accesat în data 17.03.2016, ora 21:17.

mânăstire, devotându-mă în întregime studiului Scripturii.”⁹¹ El afirmă intenția „de a călca pe urmele Părinților”⁹² în aducerea adevărului Scripturii în perioada și zona sa, fiind deplin conștient că interpreta Sfânta Scriptură folosind modele cu autoritate.⁹³ Urmărindu-i pe predecesorii săi patristici, oferă atât interpretări literare cât și interpretări alegorice ale textului Sfintei Scripturi.⁹⁴ Și-a început exercițiile exegetice pe cărțile Noului Testament, după aceasta concentrându-se pe cărțile Vechiului Testament. A compus zece comentarii la Vechiul Testament realizând un amestec interesant: Despre Facere, Despre Samuel, Treizeci de întrebări despre Regi, Despre Cortul Sfânt, Despre Templul, Despre Ezra și Neemia, Despre Proverbe, Despre Cântarea Cântărilor, Despre Avacum, Despre Tobit. La listă trebuie adăugate cele trei scurte întrebări ale lucrării „Opt întrebări” care corespund Vechiului Testament (două din cartea II Samuel și una despre cuvântul *ignitum* din Psalmul 118 și Proverbele lui Solomon 30);⁹⁵ lucrarea despre locurile de odihnă din Israel și deșerturile sale rătăcitoare; o altă lucrare despre un fragment din Isaia 24,22 și Psaltirea scurtată realizată ca un manual de rugăciune. De asemenea a compus un set de titluri descriptive pentru secțiuni ale Vechiului Testament, pe care în bibliografia sa de la sfârșitul *Istoriei Ecclesiastice* le-a numit *capitula lectionum*. Acestea au fost recent analizate în mare parte de Paul Meywaer.⁹⁶

Comentariile asupra Noului Testament ale Venerabilului Beda sunt în număr de șase: Despre Luca și Marcu, Despre Faptele Apostolilor, *Collectaneum* despre epistolele pauline, Despre cele șapte epistole sobornicești și Despre Apocalipsă. În plus există *Capitula Lectionum* pentru Noul Testament.

Pe lângă comentariile sale biblice, a oferit câteva texte auxiliare pentru a ajuta discipolul să perceapă istoria și geografia sacră.

⁹¹ Bertram Colgrave, Roger Aubrey Baskerville Mynors, *Bede's ecclesiastical history of the English people*, cartea V, cap. XXIV, p. 567.

⁹² A se vedea Roger Ray, *Who Did Bede Think He Was?*, în Scott DeGregorio, *Innovation and Tradition in the Writings of the Venerable Bede*, Ed. West Virginia University Press, Morgantown, 2006, pp. 11 – 35, aceste idei se găsesc la 11 – 19. Această frază se tot repeat pe parcursul lucrărilor Venerabilului Beda: Beda Venerabilis, *Opera exegetica 2A. De tabernaculo. De templo. In Ezram et Neemiam.*, ed. de David Hurst, colecția „Corpus Christianorum Series Latina” (CCSL), nr. 119A, Ed. Brepols Publications, Turnhout, 1969, p. 191; Beda Venerabilis, *Opera exegetica 2B. In Tobiam. In Proverbia. In Cantica canticorum. In Habacuc.*, ed. de David Hurst, J. E. Hudson, colecția „Corpus Christianorum Series Latina” (CCSL), nr. 119B, Ed. Brepols Publications, Turnhout, 1983, p. 180; Beda Venerabilis, *Opera exegetica - Expositio Actuum apostolorum. Retractatio in Actus apostolorum. Nomina regionum atque locorum de Actibus apostolorum. In epistulas VII catholicas.*, ed. îngrijită de Max Ludwig Wolfram Laistner și David Hurst, colecția „Corpus Christianorum Series Latina” (CCSL), nr. 121, p. 3; etc...

⁹³ „Sequens vestigia patrum” este un leitmotiv al întregii opera exegetice a lui Beda.

⁹⁴ În ceea ce privește utilizarea cu succes atât a interpretări literare cât și a interpretări alegorice ale textului Sfintei Scripturi de către Beda a se vedea excelenta analiză a lui Calvin B. Kendall din articolul „The Responsibility of auctoritas: Method and Meaning in Bede's Commentary on Genesis,” publicat în lucrarea Scott DeGregorio, *Innovation and Tradition in the Writings of the Venerable Bede*, Ed. West Virginia University Press, Morgantown, 2006, pp. 101 – 119.

⁹⁵ Text editat de către Michael Gorman în articolul „Bede's VIII Quaestiones and Carolingian Biblical Scholarship” apărut în lucrarea *Revue Bénédictine*, vol. 109, nr. 1 – 2 / 1999, pp. 32 – 74, (textul este editat în Appendix, pp. 62 – 74. Michael Gorman afirmă în mod eronat la pagina 33 că „șase sunt din Noul Testament și două din cel Vechi”, dar în realitate cinci aparțin Noului Testament și trei aparțin Vechiului Testament.

⁹⁶ A se vedea minuata lucrare a lui Paul Meyvaert „Bede's *Capitula Lectionum* for the Old and New Testaments,” publicată în *Revue Bénédictine*, vol. 105, nr. 3 – 4 / 1995, pp. 348 – 380.

Pentru Venerabilul Beda, omilia care învață sensul Sfintei Scripturi, înțeles corect teologic, și pioșenia morală au o semnificație specială, chiar sacramentală. Predicatorii sunt succesorii profeților și ai apostolilor. Beda s-a dedicat în mod serios operei de catehizare, după cum demonstrează colecția sa de predici la evanghelii, renumită și folosită pe scară largă în Evul Mediu. A compus cincizeci de omilii, adunate în două cărți de câte douăzeci și cinci fiecare, aranjate după marile sărbători și duminici importante al anului liturgic din practica apuseană.

Lucrările privind viețile sfinților sunt amintite de Beda în finalul *Istoriei eclesiastice* (V, 24) astfel: „... istoriile sfinților: o carte despre viața și patimile Sfântului Felix Mărturisitorul, pe care am pus-o în proză din versiunea metrică a lui Paulinus; o carte despre viața și patimile Sfântului Anastasie, care a fost tradusă greșit din limba greacă de către o persoană neștiutoare, pe care am corectat-o cât de bine m-am priceput, pentru a lămuri înțelesul ei. De asemenea, am descris viața Sfântului părinte Cuthbert, călugăr și episcop, mai întâi în versuri și apoi în proză.”⁹⁷ Înclinațiilor poetice le-a dat frâu nu doar în expuneri versificate a vieților sfinților ci și în două culegeri de poeme, numite „O carte de imnuri în diferiți metri și diferite ritmuri. O carte de epigrame în forme eroice și elogiative.”⁹⁸ Aceste două opere nu s-au păstrat întregi după perioada Evului Mediu,⁹⁹ cu excepția unui număr oarecare de poezii păstrate până în prezent.

Venerabilul Beda este cunoscut astăzi în mod special ca istoric, deși în Evul Mediu el a fost recunoscut mai întâi ca exeget biblic și pe bună dreptate, deoarece a petrecut cea mai mare parte a activității sale, comentând minuțios cărțile Sfintei Scripturii. Operele sale istorice sunt deosebite. În mod special *Istoria Bisericească a poporului englez*, este unică. Fără aceste lucrări istorice, secole întregi ale istoriei englezești timpurii ar fi fost necunoscute, sau doar parțial cunoscute. Ele reprezintă cea mai înaltă calitate a scrierii perioadei respective. Sunt produsul

⁹⁷ Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, cartea V, 24, p. 451.

⁹⁸ Bede, *Ecclesiastical History of England*, traducere revizuită, introducere și note de A. M. Sellar, cartea V, cap. 24, p. 452.

⁹⁹ Max Ludwig Wolfram Laistner și Henry Hall King, au fost induși în eroare în lucrarea lor *A hand-list of Bede manuscripts*, când au afirmat: „Nici una dintre aceste colecții de poezii nu a supraviețuit dar, potrivit lui John Boston de Bury, biblioteca din Bury St Edmunds, la începutul secolului al XV-lea a avut un *Liber hymnorum* și *Liber epigrammatum* care purtau numele Venerabilului Beda” (Max Ludwig Wolfram Laistner, Henry Hall King, *A hand-list of Bede manuscripts*, ed. Cornell University Press, Ithaca, 1943, p. 122). Richard H. Rouse, în articolul său *Bostonus Buriensis and the Author of the Catalogus Scriptorum Ecclesiae* a demonstrat că Bostonus Buriensis era doar scribul catalogului, iar în fapt Henry de Kirkestede, adjunctul instituției și bibliotecar, a fost autorul. Rouse a precizat însă că lista lui Kirkestede nu era un catalog concret al lucrărilor aflate în bibliotecă. Era un catalog al uniunii bibliografice care conținea un opis al tuturor cărților autorilor autorizați și aprobați pe care Kirkestede le cunoștea și care dorea să le achiziționeze dacă nu erau încă în bibliotecă (Richard H. Rouse „Bostonus Buriensis and the Author of the Catalogus Scriptorum Ecclesiae” în *Speculum: A Journal of Medieval Studies*, vol. XLI, nr. 3 / 1966, Ed. The University of Chicago Press Chicago, pp. 471 – 472 și pp. 493 – 494). Este relativ clar că Kirkestede a învățat despre lucrările Venerabilului Beda din bibliografia acestuia, pe care a copiat-o în aceeași ordine și formulare descoperită în *Istorie* V, 24. În fapt nici Bury St Edmunds, nici mănăstirile franciscane sau mănăstirile vecine nu posedau poemele Venerabilului Beda. Aceasta se vede din faptul că Kirkestede nu a putut furniza o cotă concretă și explicită pentru opere, nici un număr de referință pentru locația lor (vezi p. 496, punctele 40 și 41). Înțelegerea greșită domnilor Max Ludwig Wolfram Laistner și Henry Hall King cu privire la natura listei a dus la afirmația lui Michael Lapidge din articolul „Some Remnants of Bede's Lost Liber Epigrammatum” în *The English Historical Review*, vol. XC, nr. 375 / oct. 1975, Ed. Oxford University Press p. 798, conform căreia o copie a cărții de epigrame „era cunoscută lui Henry de Kirkestede ...”.

matur al cunoștințelor sale și a întregii sale activități. În ele sunt combinate atât viziunea sa asupra istoriei sacre și profane, cât și idealismul său reformator, toate exemplificate prin creionarea liderilor buni sau răi și a popoarelor credincioase sau necredincioase.

CONCLUZII

Orice încercare de cunoaștere a creștinismului din nord – vestul extrem al Europei, respectiv din insulele engleze de astăzi, trece prin munca asiduă a unui smerit călugăr și mare om de cultură, viețuitor al mănăstirii Wearmouth – Jarrow, Beda Venerabilul. Nu s-ar putea cunoaște fără munca acestui monah nici începutul vieții și organizării politico – administrative a ținutului și mai cu seamă începutul vieții creștine de aici. Însăși activitatea Bisericii Romane prin misionari precum Columba, Augustin, Paulinus sau Birinus ar fi cunoscută incomplet fără Beda. Dacă adăugăm aportul deosebit adus de opera lui Beda la renașterea carolingiană și influența acesteia asupra creștinismului apusean și a culturii apusene, constatăm cu plăcută surprindere rolul deosebit pe care acest călugăr britanic l-a avut și încă îl mai are în cultura și spiritualitatea nu doar britanică, ci chiar europeană.

Venerabilul Beda este considerat cel mai mare istoric european al vremii sale și chiar al multor secole de după el. Cu măiestrie deosebită, el a știut să își aleagă documente din diverse surse și să le aranjeze într-o ordine cronologică, scoțând în evidență prin aspecte de factură religios morală o mulțime de informații legate de istoricul și geografia generală a zonei.

Fără să aibă o biografie bogată, strălucește peste veacuri prin rodul muncii sale intelectuale și spirituale puse în slujba lui Hristos, și prin Hristos în slujba oamenilor în general și a poporului său în special.

Mănăstirea Wearmouth – Jarrow a fost pentru Beda laboratorul atât spiritual, cât și cultural și informațional. Mănăstirea a reprezentat un adevărat izvor din care s-au putut adăpa atât viețuitorii dornici de viață deosebită prin rânduielile de rugăciune, cât și cei care, pe lângă aceste rânduieli, doreau o cunoaștere mai profundă a învățăturii în numele căreia s-a ctitorit un astfel de așezământ.

O preocupare deosebită a avut pentru viața morală a Bisericii. Toate comentariile sale sunt puse în slujba edificării și a comportamentului creștin. Exegeza este un instrument pentru reforma morală și socială, precum și pentru perceperea tainelor biblice și ascetice. Deși toate lucrările sale exegetice manifestă preocupări pastorale și îndemnuri morale, atenția lui către nevoia de reformă a clerului și către instruirea laicilor în Biserica engleză devine din ce în ce mai pregnantă în lucrările sale. Prin Beda cunoaștem aria de răspândire a scriitorilor patristici răsăriteni din primele șase veacuri și importanța lor în creștinismul apusean. Într-o adevărată modestie și sinceritate Beda nu își asumă merite nemeritate. Îi amintește în omiliile cu mândrie creștinească și cu smerenie, pe cei de la care sa inspirat, fie că sunt răsăriteni sau apuseni, de limbă greacă sau latină. Urmând sfinților Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Naziaz sau lui Origen cu aleasă măiestrie folosește și scrierile filosofilor antici în opera sa.

La fel ca toți marii istorici, Venerabilul Beda șlefuieste materialele sale într-o formă atentă și minuțioasă. Este un maestru al construcției și al scoaterii în evidență a unei persoane sau a unor evenimente, precum și al tăcerii discrete, al omisiunii care trimite o persoană sau un eveniment la uitare.

Datorită unei percepții înțelepte de înțelegere a autorității unificatoare a Bisericii din Canterbury și York, așa cum a fost prevăzută de papa Grigorie cel Mare, Venerabilul Beda a avut viziunea precoce a unei singure națiuni într-o țară care în realitate era și a rămas mult timp după el un conglomerat de diviziuni anglo-saxone tribale.

Deși alcătuită cu aproape 1300 de ani în urmă, consider că *Istoria* Venerabilului Beda relatează evenimentele printr-un filtru modern al istoriei. Simțul acesta s-a format prin studiul riguros al Sfintei Scripturi, al Sfinților Părinți, prin Biserică și Sfânta Liturghie. Viziunea sa scripturistică creștină susține că există o legătură strânsă și continuă între veșnicie și timp, adică timpul într-un anumit moment creează o distanță între trecut și prezent, dar poate să le și unească pe cele două, iar acest timp marchează continuitatea poporului lui Dumnezeu în veșnicie. Preferința pentru calculul timpului în *Istoria* sa începând de la întruparea Mântuitorului este absolut potrivită pentru că îi permite să exprime liniaritatea timpului legată de evenimentul central al nașterii lui Hristos.

Mai mult decât atât, sentimentul istoric al Venerabilului Beda cuprinde atât cauzalitatea umană, cât și divină, viziunea obișnuită a planului lui Dumnezeu, contribuția omului la istorie pentru bine și rău, dar și miraculosul, supranaturalul.

La alcătuirea lucrărilor sale a avut în gând dezvoltarea culturală atât a generației sale, cât și a generațiilor viitoare, mărturisindu-și plăcerea de a învăța, de a predă și de a scrie.

Din cele relatate până acum, consider că Venerabilul Beda a fost învățătorul necontestat și mereu actual al multor veacuri care au trecut, până aproape de zilele noastre, reprezentând o eminență în peisajul secolului al VIII-lea.

Nu pot afirma că prin munca la această teză am epuizat în totalitate cercetarea și prezentarea vieții și activității acestei mari personalități. Fiecare categorie de opere și chiar multe din operele sale, separat, ar pute fi tema unei lucrări de doctorat în Teologie sau Litere. Exegeza textelor Sfintei Scripturi a Vechiului sau a Noului Testament, *Istoria*, tratatele despre tehnica poeziei, lucrările educaționale, omiliile, cronicile, fiecare în parte pot constitui subiecte nu doar pentru studii și articole ci și pentru lucrări de anvergură. Și aceasta datorită faptului că datele prezentate cu un rafinament artistic și științific deosebit trezesc interesul pentru studierea și analiza lor și a epocii în care au fost scrise. Ceea ce m-am străduit să realizez este lărgirea ariei de lumină într-o perioadă și zonă mai puțin cunoscută și tratată a Istoriei Bisericești Universale precum și prezentarea unei mari personalități din nord-vestul extrem al Europei, publicului interesat din România.